

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY VIII, NUMS. CLXV i CLXVI, AGOST I - XVI, MCMXXII

Número solt, 50 cèntims.

SUMARI

Walther Rathenau, per M. REVENTÓS.—Fet divers, per R. RUCABADO.—Moralitats i pretextos, per J. M. LÒPEZ-PICÓ.—La fundació Bernat Metge, per JOAN ESTELRICH.—Notulació ibseniana, per CRISTÒFOR DE DOMENEC.—Poesia francesa: Interior.—Romanç.—Pavellons, per LEON-PAUL FARGUE. (Jaume Maurici, *trad.*)—Sobre una possible Acadèmia de dibuix a Barcelona, per JOSEP-F. RÀFOLS.—VIII Exposició General Escolar: La valor de la manifestació de l'Escola Superior dels Bells Oficis, per JOSEP LLORENS I ARTIGAS.—Els llibres.—Les Arts Plàstiques, per R. B.—Les Revistes.

ADMINISTRACIÓ: CORTS CATALANES, 613 · BAIXOS

BARCELONA

LA REVUE DE GENEVE

Directeur: ROBERT DE TRAZ

Internationale, mais non internationaliste, la *Revue de Genève* est un organe de liaison. Elle groupe des écrivains représentatifs de chaque nation, afin qu'il s'expliquent. Revue de civilisation comparée, elle donne chaque mois, grâce à des collaborateurs de tous pays, l'image vivante et contemporaine d'un monde où personne ne peut plus s'isoler.

La *Revue de Genève* publie des œuvres de Maurice Barrès, Georges Duhamel, Elie Faure, Edmond Jaloux, Daniel Halévy, Camille Maclair, André Suarès, Albert Thibaudet, Hellens, B. Croce, G. Ferrero, Vilfredo Pareto, G. Prezzolini, Bennett, Joseph Conrad, J. Joyce, George Moore, Shaw, N. Murray Butler, John Erskine, Ch. Macfarland, F. W. Förster, Freud, Thomas Mann, Rathenau, Redlich, Keyserling, A. Kouprine, Miloukov, Remisov, Alexis Tolstoy, Branting, Lange, Nansen, J. Bojer, Per Hellström, Lagerkvist, Masaryk, Bénès, A. Apponyi, L. de Voinovitch, Markovitch, Unamuno, Madariaga, etc., etc.

	Un an	Six mois	Prix du numéro	Pour tous renseignements s'adresser à la S. A. des Editions «Sonors», 46, rue du Stand, Genève.
Suisse.....	Fr. 36.—	Fr. 19.—	Fr. 4.—	
Etranger (argent suisse)	44.—	23.—	4.50	

EDITORIAL CATALANA, S. A.

La Veu de Catalunya.—Agricultura.—Biblioteca Literària.—D'ací d'allà.—Economia i Finances.—Biblioteca Catalana

ENCICLOPÈDIA CATALANA

VOLUMS PUBLICATS

- I.—La crisi del règim, per A. Rovira i Virgili.
- II.—Exploració polar, per William S. Bruce, traducció de Carles Riba.
- III.—Roma, per W. Warde Fowler, traducció de l'anglès, per J. de Fontcuberta.
- IV.—Filosofia crítica (volum doble), curset donat a l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1917, per R. Turró.
- V.—Astronomia, per Arthur R. Hinks, traducció de l'anglès, per A. Desvalls i C. Riba.
- VI.—Nacionalisme. Textos extrets dels llibres, escrits i discursos de N'Enric Prat de la Riba. Tria, sistematització i pròleg de A. Rovira i Virgili.
- VII.—Aritmètica Mercantil (vol. dob.), per Emili Valls.
- VIII.—El règim Jurídic de Catalunya, per Martí Esteve.
- IX.—Gramàtica Francesa (vol. dob.), per P. Fabra.
- X.—El Municipi Modern, per F. Culi Verdaguer.
- XI.—Doctrina Estètica del Dr. Torras i Bages, per Mn. C. Cardó.
- XII.—Piscicultura, per J. Maluquer.
- XIII.—El Papat i els temps moderns, per W. Barry, traducció de l'anglès, per J. Carner.
- XIV.—El Renaixement, per E. Sichel, traducció de l'anglès, per J. March.
- XV.—La Civilització Bizantina, per P. M. Bordoy-Torrents.
- XVI.—Prehistòria Catalana (volum doble), per P. Bosch Gimpera.
- XVII.—Història d'Anglaterra, per A. F. Pollard, traducció de l'anglès, per J. de Fontcuberta.
- XVIII.—Història de Rússia (volum doble), per A. Rovira i Virgili.
- XIX.—L'antig Orient, per D. G. Hogarth, traducció de J. March.
- XX.—Economia Política, (volum doble), per S. J. Chapman, traducció de Manuel Reventós.
- XXI.—Els Jocs Olímpics, per J. Elias, il·lustracions de J. d'Ivori.
- XXII.—Història de l'Art (Egipte), volum doble, il·lustrat, per Joaquim Folch i Torres.
- XXIII.—Apunts de la Flora Medicinal de Catalunya, pel Dr. J. Calicó (volum doble).
- XXIV.—Napoleó i el Món (vol. doble), per Frederic Camp.
- XXV.—El descobriment d'Àfrica, per Sir H.H. Johnston, traducció de M. Sabat (volum doble).
- XXVI.—Islamisme per D. S. Margoliauth, traducció de P. Bergos, volum doble.

Cada volum val DUES pessetes (els volums dobles compten per dos)
Si necessita algun aclariment respecte a n'aquesta o altra de les nostres publicacions, escrigui avui mateix

EDITORIAL CATALANA - Escudellers, 10 bis, etl. - Barcelona

INTENTIONS

Revue mensuelle de littérature, publie notamment des œuvres inédites de: Colette, Valéry Larbaud, Paul Morand, Marcel Proust, Jules Romains, Paul Valéry, etc.

DIRECTEUR: PIERRE ANDRE-MAY

Le numéro 2⁵⁰ Fr. — — Abonnement: Un an 25 Fr.

Administración: 14, rue de Rome.

PARIS (VIIIème) France.

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY VIII — NÚMS. CLXV i CLXVI — AGOST I - XVI - 1922

Walther Rathenau

No és LA REVISTA una publicació adalorada d'actualitat, on el comentari segueixi molt d'aprop a l'esdeveniment. Al contrari, ens plau deixar passar un temps entre un i altre en garantia de que els pronunciaments siguin sinó definitius, desapassionats. Amb aquest pensament vinc avui a parlar de W. Rathenau.

La seva mort tràgica porta a coneixement de la multitud el nom del ministre; abans li havia donat difusió considerable l'èxit de Gènova, el tractat de Rapallo. Però sospito que mai, ni la seva obra ni la seva personalitat, seran en realitat populars. Moltes coses ho destorben: d'una banda el truncament de la seva trajectòria pels odis polítics que ell no volgué tenir en compte, servint-se dels odis contraris en justa compensació. D'altra, els masses caïres de sa personalitat, que li prenen aquella memòria i consideració molt més estreta, però molt més durable, que garanteix un públic d'especialistes.

La seva múltiple acció de literat, d'economista, d'home d'affers, de polític, i àdhuc els «divertiments», les escapades que feia a les arts, la pintura a que segons Harden ens conta pensà dedicar-se formalment, i la música que per deport escrivia a estones, reflexen un intent de totalitat, una mena de resurrecció de l'humanisme que no és dable avui d'assolir sense minva d'intensitat. La seva forma literària, en canvi, un bon xic difícil i conceptuosa, li era un element de resta; i així massa ple per al periodisme, massa dilettant per a la cultura, la seva sort hauria sigut inferior al

seu real valer sense el pedestal que l'acció va fabricar-li.

Els mesos d'estiu del 1918 vaig fer coneixença amb les obres de Rathenau a Suïssa. Corrien en mans dels estudiants i dependents i oficials alemanys internats. Junt amb els llibres corria una consigna: la d'aprendre idiomes orientals, la de preparar un nou «Drang nach Osten», que fou sempre aspiració de Rathenau. Quan en els dies de Gènova conegué el públic el tractat de Rapallo, se palesa l'enllas entre les dues activitats dels estudiants alemanys de Suïssa. El món sencer s'adona d'aquesta orientació oriental del Reich, i suposa que coronava la tasca de Rathenau. Jo penso al contrari, que home profundament coneixedor del seu país i del seu temps, vegé en la política exterior una tasca més fàcil que en la interna, i àdhuc una preparació pel govern nacional. Per això son nom que fins a 1918 era el d'un dels servidors de l'Estat oposat a la dictadura sorda dels Luddendorf i consorts, desapareix durant el primer període revolucionari. L'home que dins l'antic règim s'havia senyalat per una resistència als Hohenzollern no s'infeudà als primers i difícils moments de la república, en que tantes personalitats havien de gastarse estèrilment. Els anys següents s'assenyala pel seu famós fullet de crítica dels Hohenzollern, i més endavant, en 1920, quan la desaparició de l'estructura militar i burocràtica de l'Imperi, és un fet; quan les realitzacions socialistes són definitivament allunyades i única força del nou

Estat, romanen les organitzacions econòmiques, ve a manifestarse i s'incorpora clarament al govern i a l'endegament material i ideal del seu país.

El comès era realment superior a les forces usuals de l'home. Calia crear amb elements antics una estructura nova; no's podia ni continuar la tradició, ni desconèixer els elements que la componen. En un dels seus fullets, diu que el deixà indiferent la impugnació que se li feia titllant-lo d'utopista. Tot gran home és el creador de la seva època, respectuós del ahir tal vegada, però amb sentiments d'hereu i propietari, no pas de deixeble o d'infant sota tutela. Construir purament a nou no té sentit, però l'arqueològic és un ròssec. La vigorosa realitat no és nova ni vella, sempre és jove i viventa com cada nova primavera. Amb aquesta doble cautela, ni futurista, ni enyorador, és feta la crítica de l'ahir, i la del demà: la del socialisme. I amb una intel·ligència precisa, tant que mereix el calificatiu de cruel, se despulla de passió i sap valorar el més alié a ço que an ell caracteritzava. Vegeu per exemple la dissecció admirable de la tasca històrica de Prússia, on se llegeix que: «El patrimoni d'objectivitat i exactitud sense precedents que ella (Prússia) aportà a Europa, resta durant més de cent anys modern i inimitable; fou el primer Estat completament mecanitzat, no des d'un punt d'obir capitalista sinó en el sentit militar i burocràtic. Tal Estat mereix l'èxit que tingué durant dues generacions» i on aquest elogi està exactament mesurat i compensat dient: «El súbdit prussià caricaturitzava els defectes del seu Estat, els convertia en torpíssima arrogància, exhibició impertinent de saber, en orgull ple de rancúnies, en esperit de dominació autoritaria, de freda impertinència. La vella Alemanya s'amaga horroritzada de pensar que per assolir l'èxit calgués ésser tant desagradable. L'estranger apretava els punys mentrestant.» I se comprèn que un tal crític suscití odis majors que el xovinisme contrari, o que la utòpica i revolucionària pugnacitat. Rathenau no podia cercar ajuda en les noves forces polítiques la ponderació i crítica de les quals feia en termes de similar equanimitat en alternatives equilibrades i plenes de comprensió en l'el·logi com en la censura.

Ja d'antic en els dies en que feia metafísica política, ben estrany a la idea de que un jorn li calgués suministrar una base ideològica a la revolució de la seva pàtria, havia recollit les objeccions que contra el socialisme com a govern i com a moral aixeca la realitat. Vegem especialment el seu llibre «Zur Kritik der Zeit». Amb aquest parlar imatjat que no sempre escau als idiomes llatins, deia un dels

crítics de Rathenau que ens asseiem amb ell vora el teler del temps i veiem com els fils se creuen pujant i baixant, com vénen i van les llançadores. S'ens hi revela lo regular, la mecanització; s'ens hi revela que l'estructura del món és fatalment, sense fugida possible, mecanitzada; que la influència d'aquest ordre s'estén de la producció a la administració, a la política, a la vida domèstica, però que no gens menys és necessari salvar dintre d'aquesta fèrria concatenació la cultura del jo, tots els impulsos morals, totes les arrels de llibertat.

Així construí la seva crítica del socialisme, no exposada orgànicament sinó escampada en mil fragments. El socialisme en sa forma dominant ha nascut de la concepció materialista; perquè no hi ha una ciència dels ideals, volgué basarse en una ciència de les condicions, i sense adonar-se de que també així queia en utopia, se trobà posat a la tasca en dilema fatal, de contradicció amb les promeses sostingudes tants d'anys o d'apertura d'una era aspríssima que Rathenau descriu part amb l'exemple rus, part amb pàgines construïdes, imaginades i en les quals el lector no sap què admirar: si lògica de la construcció o la fredor amb que l'utopista esguarda la pròpia fantasia. Aquestes planes de la nova societat serien un antídoto preciós contra la fàcil al·lucinació que la idea sagrada de justícia desvetlla en el jove lector de les primeres llubracions socialistes: «El nombre de revolucions —s'hi conclou— creix sense parar, i totes comencen parlant-nos amb horror de la sang vessada, però cadascuna se sosté per l'esperança, la possibilitat de protegir-se per les armes contra la revolució següent. La grotesca mala fe del joc consisteix en això que cada revolució que esclata retreu a la passada la sang que vessà mentre que ella mateixa prepara a l'avançada sa puixança militar.» És inútil esperar una fraternitat mecànica, al contrari un odi ferotge perdurarà entre caps i subordinats, entre intel·lectuals i manuals, més dur per tal que tots els camins serien oberts a tots i ningú podria enganyar-se amb el consol d'ésser una víctima de l'ordre mundial de l'organització econòmica. Avui els odis personals tenen la disfressa de grandiositat que dona l'odi de classe, l'hostilitat vers els monopolitzadors de la cultura o del capital. Sense capital ni cultura, reapareixeria en llur forma originària l'odi fill de la passió de Cain. No hi valen mecanismes: la producció i el treball humà són desiguals i l'ambició dels menys forts se revolta contra aquest fet.»

Corrien els dies de 1919 quan això s'escrivia, i els ministres del socialisme majoritari havien d'apel·lar per a lliurar Berlín de l'espartaquisme a l'ajud dels oficials del règim antic. Però

aquells mateixos ministres socialistes que aixafaren per la violència el moviment socialista se vegeren obligats a demanar auxili als sindicats contra la sedició monàrquica i nacionalista. I mentre de part de fora succeïa tot aquest gran drama, en la quietut de l'estudi Rathenau acabant la seva descripció d'una socialització del món, escrivia: «Si tal estat és un infern, reconeguem que l'hem merescut. És impropï vanar la superioritat de nostra cultura, imputar a les masses llur materialisme, llur feblesa de caràcter i llur cupiditat, afirmar la immutabilitat del caràcter humà, glorificar les virtuts dels sobirans i els governants, el desinteressament material, el sacerdocí intel·lectual dels aristòcrates. On era aquesta gràcia sacerdotal filla del cel, quan la injustícia s'exhibia i el crim era present arreu? Redactava antologies falses i teoremes enfàtics, cuinava sopes intel·lectuals, confonia amb una manca d'instint ben professoral 1913 amb 1813, i se posava a les ordres de les oficines de premsa. Llavors calia lluitar per la intel·ligència, no ara venir amb romanticismes tardans com sempre.»

D'aquest romanticisme, és a dir, d'aquesta incapacitat per a representar-se les coses reals, i de por dels mals presents i futurs refugiar-nos en el passat, cal fugir-ne (i aquesta lliçó dirigida a Alemanya tots la podem aprofitar). Cal fugir-ne perquè tot l'encís del passat rau en que nosaltres som diferents. Un record d'infantesa es gratíssim, retornar enrera és no ja una puerilitat sinó una desllealtat vers un mateix. Cal viure en el present, però sense sotmissió a la material sobirania de les institucions i els mecanismes, car no mena, una tal sotmissió, ni a la dignitat dels pobles ni a la missió de la humanitat.

La tasca de viure en el present la realitza un poble cercant en ell mateix sa missió, i donant-ne consciència a un grup d'homes que faciliten al poble la tasca, isolant aquell esperit nacional, enfortint-lo per a la claredat i el bon judici.

Avui una classe social s'hi refusa a fer de guiadora, perquè els odis la treballen internament i encare els odis contra aquesta missió nova de les nacions. Tant se val: no per rica, sinó per culta, per posseïdora de tradicions de ciència, la classe hostil a la revolució serà inevitablement cridada a regir-la, amb sacrificis i dols greus. Serà com a Rússia, que l'acrescudà misèria farà recercar a alt preu l'experiència, la tradició que posseïxen uns quants homes. Però si la tasca se ven i se compra, no se venen ni compren sentiments. Els valors morals se donen; en comprendre això els caps responsables, que governen per a servir, s'apartaran dels revolucionaris catilinaris que serveixen per a dominar.

Es encara llunyana l'hora. Diu Rathenau amb comparança justa, que la fallida d'Alemanys—(no's podria estendre el judici?)—és com la d'un comerciant millonari. Els primers dies els criats serveixen encara a taula en vaixel·la d'argent menjars selectes: la ruïna només és al paper. Però al cap d'un any tot és escampat, homes i coses.

Davant un país igual, amb ciutats i carrers, i camps i collites no canviades, algú pensava que tot era com abans i que amb traça se podria servir l'antic profit. Els anys s'encarregaran de palesar el contrari, i per força els homes hauran de pensar en salvar entre tots el que's pugui.

«Llavors»—reprenem un fragment de «La triple Revolució»—frets i impassibles com ho eren els millors entre nosaltres, sentirem parlar de perfeccionaments, d'extravagàncies, de xifres i acumulacions de multituds de Londres o Xicago, i quan aquesta gent ens trobarà serà enfront nostre com una societat de gent massa alegres que una pana d'automòbil fa aturar entre pagesos laboriosos... participarem en les coses i els negocis com convé a la consciència i a la raó... L'esperit i caràcter de l'època penible que acabem de passar ens allunya més i més d'aquesta ruta. Hem abandonat el que era nostre honor i dignitat, després de la vanitat de l'erudició estèril, i del dret hereditat, hem caigut en la fatxenda del carrer i del clixé. De dreta ens amenaça l'esclavatge estèril; de l'esquerra, l'estèril terror; al mig l'estèril interès, el benestar del pervingut. El riu està glaçat com a les èpoques més glaçades. Tothom és xerraire, ningú creu en res sinó en ell mateix, i mentre la idea se mor, el món s'alimenta de frases.»

* *

Aquestes notes, començades amb un intent crític, s'han convertit sense voler en un seguit de cites i d'extractes. Mal podia fer-se altra cosa en ressenyar una obra que per la quotidianitat de la inspiració és parenta del periodisme i que per l'ambient tràgic en que fou creada se fa llegir amb apassionant curiositat. D'intent he allunyat de la meua taula els escrits més patètics, els manifestos a la joventut alemanya, al consell dels tres reunits a Versalles, per a donar principalment la filosofia de la revolució. Per ésser comentats en altre lloc resten per igual motiu els estudis neta-ment econòmics, els de pau i els de guerra, que són com tota la seva obra, floració novella, una mica incoherent, nascut d'un esperit que prepara i suscita problemes més que no pas fórmules de solució.

Aquest és el matí dominant en ell, aquesta és la tragèdia que fa tan bella la seva actuació, de la qual tenia perfecta consciència que li feia escriure en son llibre *De les coses que*

vènen: «Som una generació de trànsit, damnada a proves aflictives, a fertilitzar els camps de demà, indigna de la collita.»

M. REVENTÓS

Fet divers

Gran mar de llum, a migdia. La marinada comença de batre les espatlles dels doscents nens i nenes, que enfonsen els peuetes a la sorra ara eixuta ara molla, o juguen tot gustant la salabror que els entra a la boca. Voleien circumdant la platja les banderes de la Colònia, sorolloses al vent.

La senyoreta Nuri, directora de la Colònia, llegeix i pensa, en sa cadira-cistell enfonsada a l'arenys. Contempla la estesa bellugadissa dels infants banyant-se ara de sol, ara d'onada, ara de sorra. Veu la llur alegria, el procés de la colradura, el lent i positiu guany fisiològic de tantes ossades esquelètiques, de tants pits rebeguts i anèmiques galtones. Quinze dies d'estada vora la mar que més que la terra du nom de mare, i ja s'hi coneix. Les dames augustes del Patronat de la Colònia, quan la visitin s'estarrufaran de benèfica satisfacció.

Un pensament li acut, que li fa gràcia. Aquella companya de Normal, tant carregada d'escrúpols, que en pujant ella al tramvia gosa fer certa ganyoteta, dient: «No sé... per això... que vol que li digui?... Una colònia pagada amb diners del joc... no sé... fa certa cosa, sap?» Perquè no s'acosta ara, la moralista de secà? Veuria si és o no és de debò la caritat que es fa, de cos i d'esperit, a duescentes criatures de la ciutat malalta, que s'obren de pulmons i tornen de mort a vida.

Tot justament recorda l'exquisida atenció del President del Mundial Casino, quan ella el visità, fent costat a les senyores de la Junta. Aquell gran fabricant, propietari i navier, entusiasmat de seguida, commogut per la humanitària idea, oferí que el Casino subvencionaria ell sol dues terceres parts de les despeses... i que si feia falta, la resta i tot. No es tractava d'atendre fillets de famílies obres? Doncs, res més just que el Casino aristocràtic-popular allargués, espontani, sense regateigs, les mans generoses.

—Senyoreta Nuri, senyoreta Nuri!—cridà una ajudanta.—Vegi, aquelles nenes estan totes exaltades. No sé què han vist sobre el mar.

—Una cosa llarga, una cosa fosca... I semblava venir,—digué una nena.

—A mi m'ha fet un efecte com si tingués potes—deia una altra.

La directora escrutà les aigües i l'horitzó: no es veia res.

—Ara ja no hi és, ara ja no es veu—feren totes.

La senyoreta Nuri s'en tornà a seure. Poca estona després, els crits de les menudes i de les ajudantes anunciaven que la cosa es tornava a veure, i més prop de la platja.

Un objecte així com un llom d'embarcació submergida de costat, anava venint, a batzegades, empès per la corrent. Era una cosa inerta, abandonada al grat de les ones. Tota la gent de la platja closa s'hi atancà, nens i nenes, directora i mestresses. Cadascú hi donava son parer.

—Es un peix gros. Un delfí mort. Una porta arrencada d'alguna caseta de banys. Un patinador. Una barca volcada.

La cosa embarrancà, per fi; una massa de color blau fosc, amb membres pengim-penjam.

Les dites es tornaren una explosió de xiscles i exclamacions esgarrioses:

—Es un home. Un mort. Un ofegat. Assistència!...

El cadavre estava boca terrosa. La última onada el tombà, carà enlaire, i uns rengles de plaques lluentes fulguraren al sol. El vestit blau fosc, correcte, era decorat de botonadura metàl·lica. Se li distingien lletres a les solapes. Un nen llegí: C. A.

—Ai, ai!—cridà una nena.—Miri, senyoreta Nuri, aquest mort va vestit igual que el papa. Sí, sí, C. A. vol dir Crèdit Americà, jo ho sé. I el papa és cobrador d'una casa que en diuen Crèdit Americà i va així mateix, tot blau i botons llunts; igual, igual...

Un darrer cop de mar girà al mort una mica, el rostre inflat decantà's vers la noieta.

Iiiii...!—xiscle punyent, desesperat d'aquesta.—Sí és el papa! És el papa! Ara el conec. Iiiii! És mort, el meu papa; ha caigut al mar i s'es negat.

La senyoreta Nuri, d'una revolada, s'en-
dugué la petita, en accidents. Les ajudantes,
bracejant, allunyaren tota la mainada, cor-
rents a vestir-se. Entraren, obeint als crits,
dintre del clos, pescadors, mariners, dones,
Moços de l'Esquadra.

El caporal dels Moços manà aixecar al cos.
A pes de braços l'entraren al botiquí de la
Colònia. La senyoreta Nuri, deixant la orfena
anà prop del difunt. El caporal ja li feia re-
gistrar les butxaques.

En sortí una cartera, regalimant. El caporal
deia:

—A veure, ara sabrem el què d'aquest mis-
teri.

Un paper, amb l'escriptura mig fosa, la
tinta escampant-se en la mullena, començava:
«Al senyor Jutge». El caporal, en veu alta,
llegí:

«Ningú sigui culpat de la mort meva. Sóc
cobrador del Crèdit Americà, i duent al da-
munt mil cinccents duros cobrats al matí,
temptat pel diable volguí provar la sort.
Al Mundial Casino he entrat, i, jugant, tot ho
he perdut. Estic condemnat davant dels meus
patrons, de ma muller i mes cinc criatures,
una d'elles, malaïça, que és a una Colònia
benèfica. Totes quedaran ara a la misèria.
Essent jo mateix la causa de la perdició de
ma família, em llanço al mar per a matar-me
sepultant-me amb la meva deshonra.»

La senyoreta Nuri, sense esperar ordres
del Patronat, declarà disolta la Colònia.

R. RUCABADO

Moralitats i pretextos

L'ordre nou de la gràcia.

La fatiga dels teoritzadors del feminisme
s'acompanya de la minuciositat crítica dels
novel·ladors de la felicitat.

Dalers impossibles. Paraules inútils. Temps
perdut.

Nosaltres volem tornar a l'economia verbal
de casa. Nosaltres volem acontentar-nos amb
la saviesa d'un paisatge definit i d'una tradició
feinera. L'estalvi del temps que els nostres
avis distribuïen de manera que mai el temps
no els fos sobrer ni l'oci no els deixés l'encu-
riosament d'aquestes mixtures de la libidine
amb les quals volen embriagar llurs compli-
cacions i llurs complicitats els psicoanalistes.

Algunes estones ens hem fet la il·lusió de
reduir a fórmules llibresques l'essencialitat
de la raça. Tota una generació acceptava un
breviari. I mentrestant tota una generació
deixava fugir inútilment la vida, oblidant la
dita d'aquella donzella que potser no sabia
llegir ni escriure, però en la senzillesa de la
qual s'endevinava la certesa i el repòs de
Déu el dia que en demanar-li què pensava
portar al matrimoni, ella responia, diu:

—Jo, la castedat.

Postals de Suïssa.

Cal veure les colles de joveçans cantaires,
les vetlles del dia de festa. Cal sentir-los xiu-
llar per a comprendre la benaurança del lleure
després de l'aplicació a una tasca modesta
dins la jerarquia de la qual no hi poden haver
incompresos.

Cal haver desitjat cridar llibertat i no
haver-ho cridat de por d'escandalitzar els com-
panyos.

Cal haver-se deixat encisar per les realit-
zacions de la pulcritud sense fantasia i de la
grandesa sense immortalitat, fins el punt de
descobrir Ginebra i el cor de pedra d'aquesta
ciutat que potser guarda tota l'ardor callada
d'una Roma del Maligne.

L'home sincer i l'«arrivista».

L'home sincer escrigué un dia, com si
fossin d'ell aquests mots al jove «arrivista»
que l'adulava:

«No creguen en les proteccions. No perdeu
el temps fent llegir els vostres manuscrits als
confreres que judiqueu poderosos. No asso-
lireu res.

No hi ha ningú que pugui fer l'èxit d'un autor novell. Cal absolutament que ell mateix se'l faci. Deixeu el vostre original a un editor, i a un altre, i a un altre. Serà llegit i a la fi serà editat si mereix ser-ho. Aquest és el gran camí, el camí dret i fins l'únic camí possible.»

El jove «arrivista» es queixà d'aquestes paraules, que li semblaven d'un rígid doctrinarisme moral poc avingut amb la flexibilitat política que exigeix certes toleràncies amb les impureses de la realitat.

I sabeu de qui eren els mots que havia manllevat l'home sincer?

D'Emili Zola.

Diàleg de la incapacitat civil.

—No vull saber res. No em parlis de res mentre no tinguem la llibertat de Catalunya.

—Deixem-nos d'aquests extrems impossi-

bles, i aspirem a una administració que sense programes i sense decàlegs ideològics escombri bé els nostres carrers.

Conservadurisme oportunista.

«Per Catalunya, compreu aquest llibre.»

«Per deure patriòtic, aboneu-vos al meu teatre.»

«No sou bon nacionalista si no protegiu la meua botiga.»

Nosaltres oposem a les imperatives habilitats d'empresa l'activitat de tots que faci comprar llibres per la natural necessitat d'intercanvi de la cultura; que faci pròsper el teatre per maduresa d'una vida social nostra i que alliberant el botiguer de la disfressa d'una mena de sometent de l'entusiasme el reintegri a la normalitat d'un estament nacionalitzat.

J. M. LÒPEZ-PICÓ

La fundació Bernat Metge

VII. *L'edat d'or de les lletres catalanes.*—Com ha dit un dels nostres mestres, l'edat d'or de la nostra literatura no la trobem en el passat i hem de cercar-la en l'esdevenidor. Així s'acnpliria la profecia de Milà, el qual augurava, mig segle enrera, en l'alba indecisa del nostre Ressorgiment, dies de glòria per a la literatura catalana. Però, les edats d'or de les literatures germanes són fruit de la influència clàssica, que no reberen les nostres lletres. Es, doncs, evident que si no incorporem a la nostra literatura el saber dels antics, si no tapem aquesta llacuna immensa en la història del nostre esperit; si no fundem, en definitiva, un humanisme català, aquell que la fatalitat històrica ens privà de tenir en el segle XVI, seria difícil obtenir la evolució que ens ha de portar, a la fi, una literatura clàssica i nacional ensems.

Es presenta, doncs, la necessitat d'enfortir el nostre nacionalisme literari, que podria perdre's, desorientar-se i produir una obra desequilibrada i anàrquica, inconsistent i fragmentària. Editar i traduir semblaran tasques ben humils. Són necessàries, tanmateix, per a acabar d'enfortir el nostre ressorgiment literari. La tasca filològica no serà, doncs, per a

nosaltres una finalitat de pedants. Pel contrari, serà només un medi d'enrobar les nostres lletres, de donar a la nostra literatura la passió irreductible de la realitat i la exactitud, el desig de precisió i claredat. Serà només un medi de fomentar el gust i la finor, de preparar una cultura enciclopèdica i agra-dable, de donar als nostres escriptors les «clartés de tout» de que parla Molière.

Si els nostres homes de lletres continuessin negligint els clàssics, no arribarien mai a posseir un fort sentit literari. Continuarien admirant, com ja succeeix massa sovint, contrasentits i produccions sense solta, obres mancades de fonament i d'ordre.

El classicisme exigeix a l'escriptor molts esforços i moltes renúncies; però ho compensa, en canvi, amb les més preuades virtuts. Voldríem, per l'exemple dels clàssics, que s'anés formant una literatura catalana impersonal o aparentment impersonal, en que els autors prenguessin bona cura en la perfecció de la forma, sentissin l'amor de la grandesa i intentessin obres d'ample abast. Voldríem eixamplar l'horitzó de l'home de lletres, perquè es creés una ànima més rica, més documentada i més flexible, fins a realitzar el tipus

de l'escriptor ideal: Goethe. La «imitatio Goethii» fou predicada alguns anys a Catalunya, oblidant que Goethe era, a son torn, un imitador i que calia, en tot cas, acudir a la font primera. Aquella facilitat d'esperit, aquella hospitalitat literària que tots li admirem, era la penyora dels clàssics. Els quals vénen a ensenyar-nos que l'autor no ha d'esplaïar-se, ans ha de treballar; no ha d'abandonar-se al conreu morbós de la pròpia vanitosa psicologia, ans ha de crear éssers i esdeveniments externs, amplemment universals i per tant generosos.

El nostre Ressorgiment no és d'avui; portem ja prop d'un segle de lluita literària, i aquesta quasi maturitat ens salvarà dels defectes inherents a una obra de traducció i edició. Correríem, certament, el perill de formar un esperit literari totalment llibresc i justament impopular. La nostra literatura no fóra verament nacional, sinó un producte d'imitació indefinida. Això no podrà esdevenir-se, perquè estem precisament en un període de vivacitats espontànies, que necessiten més-tost llimar-se i corregir-se.

La influència sobre la literatura vol dir específicament influència benefactora sobre la llengua. Per l'exercici de traducció els autors contemporanis seran empesos a renovar el vell fons de l'idioma. Avui, el català, en certs casos, resulta encara impur i indecís. La traducció clàssica haurà de donar-li definitivament la màxima perfecció, elasticitat i abundor, retornant-lo sense cap violència a la sintàxi pròpia, a la seva profunda naturalitat, adulterada avui per la influència de les parles veïnes, i enriquint-lo amb mots que per dret d'herència li apertanyen.

VIII. *El plan de la «Fundació Bernat Metge»*.—Resumint: la «Fundació Bernat Metge» aspira a suscitar a Catalunya un novell humanisme intuïtiu i creador—no l'humanisme mediocre, de filòlegs pedants, que no sap retrobar la vida en les grans obres eternes. El nostre programa aspira també a suscitar l'interès de tothom. La adhesió, només, d'una *élite* poc nombrosa, no sabria satisfer-nos, car no volem crear simplement un luxe de vanitat nacional ni una cultura artificial del patriotisme.

Volem, d'altra banda, que el nostre esforç assoleixi la màxima importància i dignitat científica. No tractem de reeditar a Catalunya i traduir senzillament les edicions forasteres, sinó de fer una col·lecció nova al costat de l'alemanya de Teubner, l'anglesa d'Oxford, la francesa de l'Associació «Guillaume Budé». I volem que aquesta Col·lecció nova, enc que s'assembli, car és aquesta la més apropiada,

al tipus que reclamen les nostres necessitats, sia també original: bella mostra de la indústria editorial catalana i bella producció de la ciència filològica renaixent a Catalunya, però sense aquell aparell científic ni aquells monuments d'erudició que podrien esverar el nostre públic.

No serà, doncs, la nostra obra, una simple reproducció revisada de les col·leccions forasteres. Les necessitats de la cultura general catalana exigeixen un tipus especial d'edició clàssica, sense pretensions excessives, però també sense massa humilitat. Hem d'atendre, abans que tot, la necessitat urgent de posar els clàssics a l'abast del lector català. Els grans autors no són per a llegir a les biblioteques públiques ni a les dels ateneus, ans bé reclamen la solitud i la calma. Cal assaborir-los, tranquil·lament en la pròpia cambra d'estudi, cal posseir-los materialment, i per això l'edició popular esdevé absolutament imprescindible.

Existeix la llegenda d'ésser, els clàssics, avorrits i pesats. No els han llegit mai, certament, els qui l'han creada. Aquesta llegenda és la impressió vulgar dels estudiants pèssos. La manca d'obres que ens acostessin amablement a l'original viu, ha fomentat entre nosaltres aquesta falsa idea. Sobretot hi ha contribuït el fet d'estar acaparats els autors antics pels erudits sense emoció, pel pedantisme oficial i privat, que és la grotesca caricatura de l'humanisme. En aquesta situació, resultava impossible que la nostra gent concedís als antics cap valor de vida.

Si oferim al públic, directament, les grans obres clàssiques en forma assequible, aquella llegenda s'esvaïrà. El públic acollirà els grans autors sense cap perjudici. Llegirà Homer com avui llegeix una novel·la i àdhuc els infants compendran Virgili. Car els autors clàssics, generalment, són d'una facilitat asombrosa.

Departirem la nostra empresa en dues grans col·leccions: grega i llatina. Eixamplarem el sentit donat ordinàriament als clàssics, incloint-hi els principals autors cristians dels primers segles. Així hi haurà Gregori Naziancè i Joan Crisòstom després de Demòstenes i Lysias; com també Lactanci, Sant Agustí i Prudenci, demés de Ciceró, Sèneca i Tibul.

Per començar publicarem els textos verament clàssics i principals. En segon terme, els dels autors cristians. Després, els d'ordre secundari. Més tard, si la empresa continua, els tractats tècnics o científics. Donarem preferència també a les obres íntegres i plenes de vida, sense excloure, però, certes obres frag-

mentàries de valor excepcional; sobretot els fragments lírics que ens revelen els papirus recentment estudiats hauran de figurar-hi indiscutiblement.

El tipus de volum, és: un text, acompanyat d'introducció i comentaris de conjunt i la traducció catalana davant el text. Del text i de la traducció en farem edicions separades.

Així cada volum vindrà a contenir: el comentari preliminar sobre l'autor, el seu temps, les seves obres, el seu gènere literari, en el primer volum de cada autor o obra que sia continguda en diversos toms; l'història resumida del text; l'exposició, resumida en una o dues pàgines, de cada obra o part continguda en el volum; a l'esquerra del lector, el text antic amb notes brevíssimes de les variants considerables; a la dreta, la traducció catalana amb notes brevíssimes sobre els passatges que calgui interpretar o remarcar; índex general, al final, del volum o serie de volums que compruguin un autor o obra; en certs casos, a tall d'apèndix, estudis i comentaris especials, índex de noms propis, glosaris, «incipit» de poemes i de versos, etc.

El número de cada pàgina serà igual en el text i en la traducció. El volum mig serà d'unes 300 pàgines. El format 14 x 22 cm. Per les edicions sense text antic, seran suprimides únicament les pàgines d'aquest, subintint la mateixa numeració total.

IX. *Les Normes.*—En primer lloc, anem a realitzar una obra col·lectiva. Volem harmonitzar-hi, doncs, amb un mètode, amb una finalitat comú, els esforços de tots els qui a Catalunya s'ocupen de les lletres antigues. A tal fi han estat redactades unes normes, per a orientar la tasca dels diversos col·laboradors, a les quals el nostre cos de revisors ha donat unànimement llur conformitat.

En quins principis s'han inspirat aquestes normes? En els principis d'una probitat perfecta, que permetin donar més del que oferim. Que en la adopció del text sia respectada la tradició, però tenint en compte les troballes i els estudis recents. Que, damunt el fetixisme de l'erudició, predominin els drets del gust. Que hi hagi la major perfecció en les condicions científiques, sense perdre de vista l'exigència d'un valor literari primordial. Que les traduccions sien d'una exactitud fidelíssima i es presentin amb un to natural i amb vestiment artístic. El punt d'obrir literari és en nosaltres essencial, per tractar-se de formar ja, íntegrament, el català culte que ha de sortir de la prosa humanística.

Per l'adopció del text no podíem acudir, naturalment, a les edicions «vulgates» ni a les

col·leccions usuals, ja en part endarrerides. Ens cal exercir fatalment la crítica textual, però no estem en condicions d'oferir edicions crítiques ni són aquestes, evidentment, les que necessita l'estudiós i el lector català. Fóra ridícol pretendre-ho en l'estat actual de la nostra competència i de la nostra documentació.

Nogens menys, ens és factible tenir en compte tots els treballs de la filologia contemporània, perquè les nostres edicions presentin la suficient garantia científica. Una estimació comparativa de les darreres edicions, dels grans filòlegs alemanys, francesos i anglesos, les quals són fetes amb ciència formidable i amb veritable geni, ens indicarà el testimoni més digne de fe. La nostra tasca es troba reduïda, doncs, a tenir presents les millors edicions crítiques, i coneguent els darrers treballs especials sobre cada autor i cada obra, triar les formes que semblin adaptar-se millor al context. Hi ha dificultats, certament: però la probitat ens obliga a no prescindir de la crítica, ni tirar pel camí d'en mig davant els problemes que susciten les variants, àdhuc en els llocs on el sentit no en resulta gaire afectat.

El text, però, irà estricte, sense interpolacions ni conjectures, generalment. Les variants a considerar seran també reduïdes al mínim. Serà suprimit tot comentari exegetíc o explicatori al peu del text. En fi, persones de reconeguda autoritat revisaran minuciosament l'adopció del text, el qual sofrirà també la màxima correcció tipogràfica.

X. *Les traduccions.*—Quant a la traducció, les obres hauran d'ésser considerades no com a textos morts, sinó com a obres d'art, obres vivents, produïdes per homes que hi abocaren llur vida. Per això, en les traduccions nostres, hi col·laboraran els filòlegs amb els artistes, tal volta amb preponderància dels darrers. El treball pacient d'investigació i de restauració, aquesta tasca indispensable per a netejar l'obra d'art dels barbarismes dels copistes, aquesta restitució de les seves línies essencials, ja ens la donen, gairebé, acompanyada totalment, els erudits estrangers. Més aviat ens pertocaran a nosaltres les joies de la creació artística. Així l'entusiasme creador, el sentit delicat de la forma, restituint en nostra llengua la bellesa dels textos antics, completarà l'obra del filòleg.

Quin serà, doncs, l'objecte de les nostres traduccions? Facilitar la intel·ligència del text antic i permetre ens, als que no poden anar directament a l'original, sentir-ne llur frescor i encis immortals. Malauradament, el ritme de la poesia i de la prosa sols pot

assolir-se d'una manera imperfecta. Donades tals dificultats i a fi d'evitar interpretacions personals, les nostres traduccions seran totes en prosa.

La bona traducció suposa, ultra un cúmul de coneixences especials, llarga intimitat del traductor amb l'autor. Per això els nostres col·laboradors triaran les obres de llur preferència i gust personals, aquelles que hagin arribat a posseir completament.

Diriem, per a resumir, que les nostres traduccions hauran d'ésser vives, exactes, precises, elegants, correctes, ben escrites, molt conciençoses i del tot ajustades a les intencions de l'autor. De cada passatge s'en haurà de treure el sentit natural. Segons el caràcter de l'obra, haurà d'ésser el gènere de traducció. Quant als filòsofs, per exemple, el traductor haurà d'assimilar-se els procediments de la dialèctica antiga.

No hem de violentar la nostra llengua, ni sacrificar res, en canvi, al desig del bell dir, ni catalanitzar o modernitzar massa les idees, sinó donar el matís de cada mot, el sentit escrupulós de cada frase, el color de cada expressió, el to de cada troç.

Ha estat exigida als nostres traductors la renúncia a fer obra personal. No els demanem que posin de manifest l'esperit, el talent, la eloqüència, ni sols el propi sentiment literari. Els hem demanat que s'oblidin de sí mateixos, per a deixar parlar el text antic; més exactament: per a fer-lo parlar.

Per sort, el català d'avui permet les més diverses acomodacions. Es, com la llengua dels poetes grecs, un llenguatge a voltes altívol i a voltes familiar, rublert d'imatges, desdenyós de la sintaxi rígida, ric en neologismes ardits i en improprietats utilíssimes. En català podem fer el que no podríem amb el pas correcte i assenyat de la prosa francesa moderna. El traductor gaudeix, doncs, emprant una llengua no cristal·litzada encara, d'una llibertat de moviments que no tindria en cap dels altres idiomes cultes. Aquesta major llibertat vol dir, però, major responsabilitat. Podria caure en el perill de forjar un instrument arbitrari. Per això haurà d'inspirar-se, com a norma general i obligada, en la llengua catalana vivent i corrent, repensant en català d'avui les idees de l'autor antic i recorrent només als arcaismes i neologismes en els casos imprescindibles.

XI. *Per a completar l'obra humanista.*—Les

traduccions poètiques, com els comentaris extensos o els estudis filològics detallats, no entren, per ara, en el nostre plan. Aquestes publicacions les deixem com una perspectiva de l'esdevenidor, avui encara impossible a Catalunya. No vol dir això que limitem les nostres intencions i esperances. Ans bé, la «Fundació Bernat Metge» preveu la necessitat de completar l'empresa d'aquestes edicions amb la intensificació dels estudis clàssics entre nosaltres. Per aquest camí contribuirem a deixar d'ésser dilectants artificials i realitzarem la veritable «il·lustració» de la nació catalana, fins a desvirtuar del tot la influència perniciosa de molts autors forasters contemporanis sobre el nostre esperit.

Per a aquesta obra fonamental d'editar i traduir que emprèn la «Fundació Bernat Metge», vindran, sens dubte, per la força natural de les coses, les altres empreses. Al costat de l'humanista s'alçarà el filòleg. Amb l'interès artístic o literari, sorgirà l'interès científic. Les nostres edicions poden esdevenir el punt de partida per a recerques extenses sobre la llengua, la literatura, la filosofia, les institucions, la vida privada de Grècia i de Roma. Serà arribat, llavors, el moment d'estudiar a fons les civilitzacions hel·lènica i romana de Catalunya. Aquests estudis han d'ésser el complement necessari a la nostra obra.

Esperem, doncs, que, seguint l'impuls de la nostra «Fundació Bernat Metge», es començaran a publicar a Catalunya edicions crítiques, utilitzant manuscrits no tinguts encara en compte; que es faran recerques i estudis de detall sobre la gramàtica, l'estil, el vocabulari dels diferents autors; que es publicaran monografies resumint l'estat actual de la ciència dels antics en un punt concret; que es recolliran col·leccions de textos referents a un tema especial, com, per exemple, els textos dels autors antics referents a Catalunya; que es prepararan els imprescindibles diccionaris generals grec-català i llatí-català; que s'investigaran els manuscrits existents en les biblioteques i arxius peninsulars; i que s'editaran, en les nostres col·leccions enciclopèdiques, tractats manuals d'art i de filologia greco-romanes. Com deia Pasquier—i prou ho saben els poetes atents a les lliçons de Pompeu Fabra—són coses que fraternitzen ensems la poesia i la gramàtica. Tot és, a fi de comptes, honorar les Muses, que són germanes.

JOAN ESTELRICH

Notulació ibseniana

I. Els professionals de la matemàtica us diran que la exigència de la més absoluta rigor en les demostracions fou obra de les grans testes del segle XIX—de Cauchy, Gauss i Riemann a H. Poincaré. Aquesta rigor, influí poderosament en les demés ciències. I és de preveure que, temps a venir, exerceixi bo i una tirania, cercant, per a la rigor lògica dels conceptes, un fanatisme quasi tant indestructible com el que hom té, malauradament, per certs dogmes.

II. Si altre mèrit no hagués, Ibsen, tindria el d'ésser el més implacablement exacte dels psicòlegs que han escrit modernament pel teatre. Ibsen, en realitat, enuncia un teorema psicològic—en un diem-ne primer acte. En el darrer, com un genial matemàtic moral, dóna la solució cercada—a la que només manquen les sagramentals paraules: *que és el que calia demostrar*.

III. Es a dir: la equació Hedda Gabler—les operacions totes, fetes segons el mètode ibsenià,—no pot tenir altre solució correcta que el suïcidi d'aquesta bona senyora. La solució més elegant però, que li oferia un mètode llatí, bellament irònic—per exemple, la entesa amb aquell senyor que li proposa el no menys geomètric mètode del triangle,—és per endavant rebutjada amb tota la possible fidelitat a la rigor científica. En «La Casa de Nines», l'excel·lent mètode ibsenià s'imposa també rigorosament científic a totes les demés solucions metòdiques.

IV. Negar nostra admiració a aquest formidable constructor de, un dia nous problemes en noves valors d'humanes ànimes, fora pueril ensems que injust. Però, admirar aquestes noves valors mecàniques d'humanes ànimes, mica en el llindar de la més elegant i seriosament correcta de les inofensives demències, fóra força pueril, i, per sentiment de mediterraneïtat, una injusta indelicadesa devers *nostres* instints normalment precisos, clars, profunds—ja clàssics.

V. Cal fixar per sempre més: «Els pobles tenen uns límits psicològics propis, que constitueixen les veritables fronteres naturals.»—Aquelles que creen política, guerra o entesa econòmica, són artificialitats que, reialment, no consten més que en el mapa, i, s'evidencien en unes autèntiques molesties als viatgers.—

Aquestes naturals fronteres psicològiques, úniques que, en concret, constitueixen la inalienable nacionalitat, creen unes duanes sentimentals i mentals, que rara volta deixen passar un producte estranger, si abans, prèviament no és desnaturalitzat, fins a deixar-li només que una valor neutra, comú, tolerable. En un mot, els duaners,—al revés dels duaners dels Estats—no deixen passar més que les coses que ja abunden, les universalment convencionals i convingudes.

VI. (Remarca. Quan dos pobles de límits propis i diferents, fant creuament per pacte polític, conquesta o espontània conveniència, produeixen una forta part híbrida. Cada nou individu híbrid tendeix fatalment a anul·lar-se com a tipus, o al retorn, a l'acoplament al tipu que dels dos predomina en ell. Tant és més vivent un poble, tanta de menys hibridització admet. Perquè a hibridització oposa el fenomen constant de *captura*. En realitat, el que fan les grans races amb instints propis és *digerir* tot element estrany i assimilar-lo totalment després.—Observi's el fenomen de ciutadania de tota mena d'individus que s'opera en les poques veritables grans ciutats del món.)

VII. Així posada la qüestió, cal, potser audaçment, preguntar: com es poden en veritat comprendre dos pobles d'índex psicològic o d'exponent d'instints, diferents?—Què compren, què entèn, què sent un poble de l'altre,—a part deixant la comú humana mímica, i enc la general orgànica mímica dels sentiments?—Com crear-se una ànima a propòsit per a cada cas, per a cada psicologia distinta?—Es a dir, com, per exemple, un gran venizelista o un fascista poden sentir aquella incoherent tristícia, mica mística, negativa, malaltica, d'un rus intel·lectual i nihilista d'abans la guerra?

VIII. Cal reconèixer però certes *afinitats psicològiques*, devegades filles de proximitats geogràfiques, altres per racial parentia, i raríssimes voltes per un semblant secular jou de cultura. Cert no obstant, que hi ha climes d'ànima inhabitables segons per a quins grups d'instints. I, si bé això no és rigorosament exacte pel que fa a l'individu isolat, ho és en absolut per a la col·lectivitat posseïdora d'aquells límits psicològics propis—sempre funció d'uns instints originals.

IX. De l'aparició i triomf d'Ibsen ençà, la renaixença de la que podria dir-se secularitat d'instints originals catalans ha fet molt de camí. Sembla que els catalans són ja en el començament de l'absoluta desintegració d'accidentals elements forans. Sembla que ensem comencen a *digerir* i assimilar tot ço que els hi és estrany, dintre de la fórmula característica de llur personalitat nacional. Heu's aquí com aquestes dues nits de «La Casa de Nines» i «Hedda Gabler», Ibsen, era admirat, no compartit. Agradava, no encisava. Plavia la vida dels personatges, però no era aprovada aquella manera tant seva d'actuar i decidir—qual estudi ha creat quasi una biblioteca.

X. Tota la mestrivola traça d'Ibsen— aquest ardent, implacable segellador de *des-tins*, no portava el convenciment, no arrencava aquell consentiment—avantguarda de la ideal identificació entre l'heroi i l'auditori, creadora del profund veritable goig estètic.— «Nora» y «Hedda» són indiscutiblement ben humanes, tant humanes com els protagonistes dels «Nos» japonesos o una amaçona *girl* australiana; però la seva humanitat manca d'un cert equilibri intern nostrat, sense el qual un català només admira com artista, com home

d'agilíssima mentalitat amplemment comprenedora.

XI. Som dels primers en dir netament: «La original instintivació que fa les veres races, és indesxiframent intransferible», — àdhuc entre la dita família europea. Rarament poden concordar dos grups d'instints diferents. D'aquí aquella admiració a l'obra ibseniana, però també, per què no dir-ho? aquella quasi incomprendibilitat, que, com potser podríem creure els pessimistes soms, no es deu gens a ignorància, ni a subcivilització.

XII. Insistim.—No és arribada l'hora d'una revisió total de valors europees i catalanes?—No és arribat el moment de dir patriòticament *no* a tantes coses no científiques d'Europa?—No és ja d'una freturosa, impacient, terebrant urgència, aquell fortíssim estudi que garantitzi confiadamment tota mena d'oposicions actalanes a tanta Decadència, per ben dissimulada que sia—i aquesta *gesta* catalana en benefici i interès de la mateixa europeïtat encara?—No és ja temps de negar? En un mot: els catalans no són ja en aquell complex i riquíssim estat que els hi pot permetre *el luxe de l'enorme perill de negar?*

CRISTÒFOR DE DOMÉNEC

ROMANÇ

Verament us hem estimat
Mària... Vós he sabien
No és cert? Us en recorden?

Una tarda
Quarxaven a la nit
Alem i jo, ens n'andem ens plogit a veure-
Sota l'arbre del cel d'estiu, com a l'estiu...

Hi havia llum i vos llegien...

Poesia francesa

Tres poemes de Léon-Paul Fargue

INTERIOR

Teles i coses seques pengen de l'envigat.
El vell fusell dorm fixament
Al mur clar...
Somnia a ton pler. Tot és com abans. Escolta...
L'alta xemeneia
Llança el seu plany antic i la sentor extinta
I dreça l'espina de vell ocellot negre...
Ella dúu encara al front imatges nues d'ànima
I els vasos d'una rifa amb unes lletres d'or.
I el rellotge reclòs dins l'ombra i el burell
Bressa el seu cor en mig d'una dolçor obscura...

Semblants a cares rodones d'espectadors
Els plats s'inclinen des del balcó del vell armari
On les files de fruits fent cadena, floreixen
Dins llur carreró d'ombra color d'aubergínia...
Obro un calaix on veig passar unes nous buides,
Un ganivet de vint fulles que ho ateny Tot,
I l'ombra de mes mans lliscant sobre les coses...
Seran unes colors vivents, entebeïdes...
Seran unes olors d'intimitats punyides...
Sentors de cofre, i picantors de vells viatges,
I el llibre de la classe, i la capella extinta...

Un vent tebi empeny les vespes
A trucar la blava claraboia...
Un gros gat dolçament passa com xiuxiueig,
I us alçava l'esguard en vetlla el tedi amable
Del solei el cercle de les ulleres d'or verd.

Calma't. Tot és com era abans. Escolta...

ROMANÇ

Verament us hem estimat
Maria... Vós ho sabíeu,
No és cert? Us en recordeu?

Una tarda
(Marxàvem a la nit)
Artemi i jo, ens n'anàvem sens brogit a veure-us
Sota l'absis del cel d'estiu, com a l'església...

Hi havia llum i vós llegíeu...

Hem servat els dibuixos
De tres colors, i els ocells de tinta blava
Que vós fèieu...

Ai! Maria, cantàveu tan bé!
Era el temps
Que vós éreu feliç a l'escola de Monges
On la Processó tota pàl·lida de les flors
Cantava en el desert del diumenge... Tremint
Jo era a la vostra vora i anàveu tota blanca.

L'orgue parlava d'ombra a l'església...
Sobre l'altà oscil·lava el jorn blau...
Per les ferides de cristall, el crit del ventijol
On s'hi fonia un gros zumzeig d'ònix! percaçava el foc
Dels ciris, envers vós que éreu grisa
De llum i de cants aciençats.

PAVELLONS

La força del cristall esclareix el silenci
Sota el pavelló d'ulls verds on somriu Maria....
Passa sota l'arc verd...

El braç d'un alt trapetzi encensava el silenci
Portant un cap de roba que puja i que canta!
Els que hom sent conversar parlen dels vells diumenges
A honor d'un altre temps...

Les llugors de ses mans reflexen el silenci
Que destrien
Sobre el camí a defora, uns ciclistes que fan
Remors de libèl·lula—qui es plega i desplega.

Sota l'arc verd, tornada pàl·lida, ella somriu...

Mon cor truça a la porta
Dins l'ombra...
Massa l'estim per dir-li-ho...
Passa dins els meus vidres,
Com unes ales clares,
Sos gestos, son somriure.

JAUME MAURICI, trad.

Sobre una possible Acadèmia de dibuix a Barcelona

L'estudi detingut dels dibuixos dels més importants artistes de la Renaixença italiana ens explica el secret de la perfecció de les obres que pintaven. Aquella gent descansava abans de tot en un dibuix tan viu com acuradíssim. I una comparació que volgüem fer entre la obra llur i la dels millors pintors de l'època actual dóna a favor d'aquests el reconeixement d'una expressivitat molt intensa però a favor dels primers la convicció de la llur sabiduria de la forma vivificant que més endavant, en la història de la pintura, s'ha retrobat poques vegades. No volem ara estudiar ni breument ni detalladament tots els alts i baixos que en quant a forma i en quant a expressió—o impressió—s'han succeït des del Renaixement italià als nostres dies. Prou sabem que a França els seguidors més eminents del credo de la perfecció formal que el Renaixement italià va proclamar amb la seva obra han sigut de capital importància dins l'art del darrer segle. No és aquest l'objecte de aquestes poques ratlles, sinó parlar d'un sistema d'ensenyament del dibuix que sense fugir en absolut dels sistemes pedagògics moderns s'anomenés, amb el front ben alt, clasicista. Encara que el nom no fa la cosa, bo ens sembla que fóra que del lloc on esdevingués real aquesta ensenyança s'en digués senzillament «Acadèmia de Dibuix» i no «Escola d'Art» ni cap altre títol entre boires com s'acostumava uns quants anys endarrera. L'ensenyança en aquesta Acadèmia es limitaria únicament al dibuix essent prohibida per complet la intromissió dins d'ella de capses de pintures, criminals executaires de despreciables notes de color en els xicots principiants quasi sempre. L'Acadèmia s'abandonaria pel que an això toca a la formació fortíssima de dibuix que en sortint-ne hi haurien rebut els seus deixebles, i no temeria que les ensenyances mal donades en altres llocs poguessin malmetre un tresor d'aquesta mena, indispensable al bon artista.

Nosaltres en poques paraules ens atrevim a dir la forma d'ensenyament que podria donar-se als pintors i als arquitectes. Respecte als escultors, no tenim prou coneixement per a indicar llur programa d'estudis.

No és per una senzilla pensada ni pel desig de portar la contrària que creiem que fóra de gran conveniència pels pintors començar a copiar del natural per a acabar copiant *de làmina*, i per això en el cicle complet de la ensenyança del dibuix, que podria realitzar-se en quatre cursos, podrien destinar-se els tres primers a estudis del natural i el quart a la copia dels dibuixos millors dels millors artistes, perquè un cop l'alumne hauria pogut apreciar en la naturalesa la bellesa de les formes compendria molt més bé la saviesa en interpretar-les dels que ho han fet millor que tots els altres. A-més-a-més, les influències d'estil que en un principiant són tan temibles, ja no ho serien tant en aquell que ha sapigut veure d'una manera pròpia la meravella de les formes, sinó que l'ajudarien a compendre-les més clarament encara. Les sessions de dibuix deurien ésser un xic llargues, per exemple de quatre hores—que amb el descans del model (que també ho és de l'alumne) es reduirien a tres hores i un quart de treball efectiu—i podrien ocupar els matins dels quatre primers dies de la setmana, destinant-se el divendres i el dissabte a altres ensenyances de que després parlarem. De les quatre setmanes que té el mes podrien dedicar-se les tres primeres a la figura humana i la tercera a l'estudi de la fauna i de la flora o a fer sortides al defora per a estudiar paisatge. De les quatre hores que duraria la sessió, no per a major diversitat sinó per a major intensitat, podrien destinar-se les dos primeres al dibuix del desnú i les dues darreres al dibuix del mateix model vestit. D'una importància capital és per al pintor l'estudi del desnú, però també s'oblida massa l'estudi dels plects de la roba, que és, en tots els casos, una deu inestroncable de belleses. Quan el jove escolar hauria vist l'ésser viu en tota sa magnífica veritat, podria fer-lo palpar amb major coneixença a través els hàbits. En els tres primers dies de model—reclamant sense parar l'atenció més intensament possible de l'alumne,—posa constant, tant en el desnú com en el vestit, tenint present que en cinc hores de treball és molt costós poguer fer una figura ben estudiada. Però el darrer dia es deuria

destinar a les poses curtes—únicament d'un quart d'hora;— estudi de gran conveniència per a l'alumne que ja ha pogut en les anteriors sessions conèixer el model. Aquesta podria ser l'ensenyança pel que toca als pintors.

Pel que fa referència als arquitectes, una escola com aquesta en principi per nosaltres ideada no deuria ser més que un reforç sobretot de caràcter artístic a les ensenyances que es donen en la *Escuela Superior de Arquitectura*, que tothom qui vulgui ésser arquitecte deu seguir. S'haurien d'establir paral·lelament a les lliçons anàlogues que allí es professen, i per a això seria bona cosa el dedicar el primer curs a l'estudi de cossos geomètrics i d'escultures clàssiques (en correspondència al dibuix de figura fixat oficialment), el segon any al dibuix de detalls arquitectònics, el tercer a dibuix de conjunts, i el quart i darrer fer-lo comú amb els primers tres cursos dels pintors a fi de que l'arquitecte un cop conegués la representació de les formes corpòries i de les formes arquitectòniques més pures, igualment en detall com en conjunt conegués el secret per a rejuvenir-les i da'ls-hi nova vida en l'estudi directe dels elements de la naturalesa. No cal dir com en la tria dels models arquitectònics a copiar i a estudiar, la passió més ardenta per l'immaculat classicisme deuria ser l'estel que guia.

Dels dos dies restants de la setmana podria dedicar-se un d'ells a les lliçons informatives d'Història de la Pintura pels pintors, de història de l'Arquitectura pels arquitectes.

Es desenrotllaria la història completa en un parell de cursos corresponents al segon i al tercer del cicle d'ensenyances. L'altre dia podria destinar-se a algun treball d'aplicació: el gravat al boix, per exemple, pels pintors—que tot ensinistrant-los en una tècnica els iniciaria en la composició,— el dibuix topogràfic i el dibuix en paper-tela pels arquitectes—amb tots els convencionalismes de anotació i de presentació de plànols que els hi és indispensable conèixer.—Sense allunyarlos amb això per gaire temps dels camps de fruïció estètica, es faria tocar els aprenents de tant en tant de peus en terra.

Aquest esbós d'educació cíclica per a adolescents que aspirin a esdevenir o bé pintors o bé arquitectes és suggerit pels variats procediments que hem conegut, pels resultats que hem comprovat que donen i per la convicció que tenim de la imminent necessitat d'una profunda formació acadèmica en la joventut artística catalana. Disfrutem ja de la *Escola dels Bells Oficis* per a les arts menors; ens convindria també una perfecta «Acadèmia de Dibuix» per a les arts majors. Baix el programa indicat o baix un altre programa; però que ajudés als principiants matriculats en centres oficials en els estudis reglamentaris i no deixés als socis de cercle de tardana comprensió abandonats a l'Acadèmia Lliure. D'hommes aptes per a dirigir els estudis esmentats, no creiem que ens en manquin.

JOSEP-F. RÁFOLS

VIII Exposició General Escolar

La valor de la manifestació de l'Escola Superior dels Bells Oficis

L'«Escola Superior dels Bells Oficis» s'ha sortit, en la darrera Exposició Esc lar de la Mancomunitat, de les vacil·lacions dels assaigs i dels intents més o menys afortunats, i s'hi ha presentat amb una obra definitiva, no en el sentit de creure's arribada al final d'un procés de perfeccionament, però en el sentit de situar-se en pla de realitzar obres acabades, completes; susceptibles, en tot cas, d'ésser superades en perfeccionament per posteriors treballs, però, en sí mateixes, definitives. Per aquesta qualitat i per la de constituir la manifestació de l'Escola dels Bells Oficis en l'Exposició d'enguany una labor de conjunt, ella ha d'admetre la crítica que fins ara havien pogut esquivar les anteriors exhibicions, limitades a presentar l'actuació en un procés inacabat de creació.

Però al costat d'aquest perill—perill saludable—l'Escola pot presentar-se, des d'ara, francament intel·ligible pel públic. Les aspiracions, els anhels, els projectes, han cristallitzat ja en obres positives, alliberant-se dels dos factors que en determinaven essencialment la imprecisió: el trobar-se, encara, en període d'adaptació a la realitat, i l'actuar amb un professorat incomplet i mancat de la coordinació actual.

Enguany l'Escola ha pogut actuar, finalment, d'una manera harmònica. Les diverses especialitats que en ella es professen han trobat la clau de la llur conjunció, complementant-se, unes a altres, en un ambient de realitats i traspassant als alumnes la consciència dels llurs superiors objectius. Aquest és el millor èxit de la institució en la Exposició darrerament celebrada.

Des d'ara por dir-se ja, amb positiu fonament, que el procés, tan decaigut, dels oficis d'Art, a Catalunya, és reprès amb una vitalitat activa i orejada per tots els corrents moderns de la tècnica i de l'estètica.

Cal que al voltant d'aquesta resurrecció, que és gairebé un natalici, la intel·lectualitat catalana hi sembri la calidesa de la seva efusió per tal que, a mida que les necessitats de l'Escola exigeixin col·laboracions noves, aquestes es trobin ja espiritualment al seu entorn, en forma que ni elles hagin de realitzar altre esforç que el de traspasar la porta, ni l'Escola en senti, sols sia transitòriament, pertorbada la seva actuació.

JOSEP LLORENS I ARTIGAS

ELS LLIBRES

L'OCELL DAURAT, per J. M. de Sucre.—Barcelona, 1922.

Els poetes que atrets per la veu forta i humana de Joan Maragall van anar a beure en la seva poesia, s'en endugueren cadascú una vital embranchada. En Pujols, En Pijoan, En Lleó (En Pijoan més que cap d'ells, però) van agafar un accent clar, il·luminat; havien comprès l'essència de la poesia maragalliana i l'adaptaren al temperament llur, donant-li nova volada. D'altres n'hi ha que no han reeixit amb la mateixa intensitat, per tal com només han copsat un aspecte de Maragall: En J.-M. de Sucre n'és un.

En la majoria de les poesies de *L'ocell daurat* hi ha la visió infantina del món i de les coses i el rajar abandonat dels mots, que tant se troba en alguns indrets de l'obra maragalliana. Però, aquell alè creador, aquella gràcia de la paraula viva, on són? Perquè no és un esforç massa gran fer versos llisos, amb naturalitat, amb una mica de deixadesa, sense imatges retorçades. El que costa més és que aquests versos surtin amb una ànima que els aganti.

No vull dir que els poemes de J.-M. de Sucre siguin fets i grisos. El que vull senyalar és que en alguns moments l'autor de *L'ocell daurat* cau en l'únic però gran perill del maragallisme: l'espontaneïtat inexpressiva. En canvi, hi ha fragments del *Poema de les emocions senzilles*, com els que comencen: «Roses blanques de passió... i «Rellú la lluna en el cel clar... que fan una flaire popular exquisida i són penyora, sens dubte, dels futurs grans encerts d'aquest home agitat i cordial que és diu J.-M. de Sucre.

PUBLICACIONS DE LA JUNTA MUNICIPAL D'EXPOSICIONS D'ART, per Rafael Benet y Joaquim Vayreda.—Barcelona, 1922.

En Benet no ha volgut escriure una obra freda, acadèmica. S'ha estimat més, declara, «fer un llibre viu, un llibre humà». L'ambient de temps i d'espai—els esdeveniments i el paisatge—prenen al llibre de Rafael Benet una gran vida. I en mig dels esdeveniments i del paisatge hi apareix la figura protagonista del gran pintor olotí.

El llibre d'En Rafael Benet és una glossa al entorn de Joaquim Vayreda, escrita amb una prosa flonja i sucosa;

amb honradesa i coneixement. És un llibre que més que una biografia, sembla, a estones, una novel·la, pel dramatisme amb que és escrit. Hi ha algunes descripcions de paisatge excel·lents que acrediten a Rafael Benet d'home fi.

LA DIVINA COMEDIA DE DANT ALIGHIERI, posada en català per N. Verdaguier i Callís.—Barcelona, 1921.

Es dolorós de veure una obra tan ben feta, tallada de cop per la mort! Totes les il·lusions de Verdaguier i Callís, tota la seva voluntat i el seu amor, s'havien acumulat en aquesta versió de la Divina Comèdia. Déu, que li va permetre de traduir l'Infern i el Purgatori, no el va deixar arribar al Paradís dantesco i va endur-s'el a la seva autèntica glòria.

Diuen que En Verdaguier i Callís, creador en els seus temps escolars del moviment nacionalista contemporani, era un místic, un home desesperadament encès. Aquesta versió de la Divina Comèdia ja ho és «una obra mística, s'endevina la devoció amb que incorporava cada vers immortal a la nostra llengua eterna. La versió del Verdaguier i Callís és un monument flamejant; però quin bell repòs i quina harmonia tan nostra s'ha empeltat al poema meravellós del Dant! Els mots catalans són plans i saborosos; els tercets fan una arquitectura gentil com uns porxos vora mar.

El llibre va ornat amb una interpretació al boix del retrat del Dant de Giotto, filla del temperament catalanissim i clàssic de Josep Obiols, el nostre pintor idealista.

CAL ESMENTAR

L'assaig de R. Blanco-Fombona sobre *El conquistador espanyol del segle XVI*, en el qual s'estudia l'aventurer de la metròpoli com un producte de la societat que el voltava i de les idees que menaven la vida del seu temps. És curiós d'observar com, gràcies a aquest procés, en lloc de vindicar-se el conquistador espanyol del segle XVI el que es fa és condemnar-lo a ell i a la nació que el produïa.

—La publicació, sota la cura del mateix Blanco-Fombona, d'un selecte

epistolari de Bolívar, general, patriota i home d'acció.

—Els quaderns de la «Revista de la Universidad de Córdoba», en els quals hi ha la febre d'una nova cultura i una curiositat molt oberta. Per cert que cap lligam s'endevina entre les generacions intel·lectuals argentines i la «mare Espanya».

—La versió catalana de *Endebades*, de Sienkiewicz, deguda a la ploma de J.-M. Girona, que ha aparegut a la Biblioteca Literària de l'Editorial Catalana.

—La conversa poc graciosa i inhàbil del Pestaña, a l'Ateneu Barceloní; els tòpics de la conferència, el seu orgull d'home que creu haver descobert la veritat, la seva posició falsa davant d'un públic quasi indiferent. Però, també, la seva vehemència i el seu entusiasme.

—Les campanyes miserables de certs diaris a gran tiratge, en els quals homes intel·ligents i escèptics venen la seva ploma per un bon sou i pretenen erigir-se en intèrprets de la ciutat. És inútil que cerquen en aquests diaris una comprensió de les més vives actualitats: l'afer que els preocupa és que romanguin una autoritat governativa i que els telèfons no passin a la Mancomunitat.

—El primer volum de *Teatre*, de Miquel Saperas, d'un admirable to idil·lic.

—El poema de Ricard Piqué Batlle, *L'esperit d'una ciutat*.

—L'edició castellana del llibre de l'Alfons Maseras en el qual es narra *Un viatge a l'Amèrica meridional*. És una ressenya molt ben feta, plena d'observació i escrita en un estil molt discret, que ens fa enyorar, però, l'edició de l'original català.

—Els originals punts d'esguard d'un distingit cronista de «La Tribuna» a propòsit de la natura i la forma, i l'heretatge grec dels russos. S'han dit, en aquests periòdics castellans de Déu, tantes coses absurdes, que no ens ha enguniat veure lligada la tradició clàssica amb la novel·la russa.

—La posició no massa independent d'alguns artistes catalans en el plet sostingut entre la ciutat i un col·leccionista.

—Un fullet de J.-M. Rendé sobre «La Psicologia dels nostres pàgesos», en el qual, amb una lloable vivacitat i una cruesa de moralista, exposa els defectes de la nostra classe pàgesa i senyala els remeis que la salvaran.

—L'antologia poètica de Magí Morera i Galícia, editada sota el nom de «Nou i Vell». La gràcia del traductor de

LES ARTS PLÀSTIQUES

Després de l'Exposició de Primavera

II

La marca de la nacionalitat—dèiem en nostra darrera nota—no es fa patent, generalment, en la nostra pintura. Aquesta es bibrutària de França gairebé exclusivament. Solament els contats casos d'Aragay i Obiols poden considerar-se com una excepció, però aquests enllacen la seva feina amb la dels pintors italians del Renaixement. No és pas aquest tampoc el camí de la nostra pintura: cal no oblidar que el nostre quatrecent, el quatrecent veritablement indígena, és tan lluny d'Itàlia com de Flandes: solament aleshores el nostre art fou veritablement autòcton, llevat dels casos aïllats de vandiquisme. Cal que ens exigim una més fresca simplicitat de visió: cal que no enterbolim la nostra retina ni el nostre esperit amb visions exòtiques, puix aquestes fan emmudir el nostre particular matig. Cal que aquest particular matig no emmudeixi per a aconseguir la universalitat.

Però, com anunciàvem en nostra primera nota, encara una manca més greu hi ha en la nostra pintura: la manca d'un equilibri tècnic. Globalement, la nostra pintura és coixa, cal confessar-ho. Un cas de frescor com el de Fortuny, com el de Nonell, avui no existeix a casa nostra. Un cas de plenitud tampoc. Els que actualment han guanyat en saber fer, perden cada dia una mica en intensitat.

El nostre cor dotadíssim es consum abrasat en els mateixos dons o bé es refreda, es tortura o es banalitza quan algú intenta posar una punta d'ironia en el fer per aconseguir plenitud d'ofici.

Els nostres pintors, o són uns folls o són incomplets.

Cal esmentar uns noms que són una excepció. Primerament el de Xavier Nogués, que amb el seu *Mariner*, es mostra un pintor pur com cap altre: pintura cenyida, clàssica. Però Xavier Nogués pinta poc: solament coneixem d'ell que ens satisfaci plenament aquesta pintura del *Mariner*, que és al nostre entendre una obra mestra: és el millor que s'ha produït a Catalunya.

Nogués, distret pels seus múltiples aspectes i potser degut a la peresa que és el nostre mal nacional, ha pintat poc. Ell però ha donat les figures plenes de tràgica i dolça humanitat, els seus ninots, que són la seva glòria, que són coses molt importants. El *Mariner* de Nogués, és per la seva sinceritat una obra de sava catalaníssima, com els caps tendres i forts de l'Huguet.

Cal no oblidar la decoració, en curs d'execució, del saló de can Plandiura. Obra d'En Nogués absolutament equilibrada, en totes les parts fins ara executades.

Joaquim Sunyer, ultra la valor emotiva que tenen totes les seves obres, n'ha donat també alguna d'equilibri complet... Darrerament sembla s'esforça en adquirir valors qualitatives que fins ahir semblava menysprear.

Cal esmentar també el nom de Francesc Vayreda, malgrat i que la seva feina no sigui, globalment, plena. En algunes obres aquest pintor ha aconseguit aquesta anhelada plenitud, però sobretot el seu camí—malgrat i algunes caigudes—és el camí que cada dia l'acosta més al classicisme.

Els paisatgistes són generalment a Catalunya gent de bell ofici. Però el conreu d'aquest gènere és més assequible.

Nosaltres estimem les valors de la

jove pintura catalana, però cal ésser cada dia més exigents amb nosaltres mateixos. Cal que no urdim i teixim, amb mentides afalagadores, un miserable engany que ens acontenti, car tan provincians són aquells que no comparen amb tranquil·la objectivitat les obres del seu país amb les obres mestres de tot arreu, com aquells altres que sense forces es converteixen en seguidors de mestratges exòtics i en detractors sistemàtics del propi.

L'AFER DEL TERN DE SANT VALERI

Si una protesta inoportuna signada per alguns valuosos artistes no s'hagués feta pública, hauríem callat, puix en l'adquisició del tern de San Valeri s'ha jugat amb tan poca polidesa, que el silenci entorn d'aquest afer era cosa honesta.

Hauríem callat, a més, perquè és tan evident la raó del Museu de Barcelona, que ens semblava que tot home d'esperit estava al costat de l'interès públic. Però ens hem equivocat.

Entre el Mecenes i la Ciutat, no sabem com pot haver-hi cap home generós que afalagui al propi protector: ens sembla, simplement, poc elegant. Demés, la falaguera esdevé, en aquest cas, complicitat.

Sentim que uns amics hagin baratat la Ciutat per un plat de llanties. No creiem que el Mecenes estimi gaire aquest ajut, una vegada la serenitat retorni al seu juli. Serenitat que, per altra banda tothom ha perdut una mica massa al pendre partit en aquest important afer.

El *Mariner* de Nogués és el millor que s'ha produït a Catalunya.

LES REVISTES

PSICOLOGIA DEL CATALÀ.

Del número de juliol de *Hermes*, de Bilbao, reproduïm el següent comentari de Salvador de Madariaga a propòsit de l'esperit català. Aquest fragment forma part d'un estudi crític sobre Azorin i Gabriel Miró. Diu així el senyor Madariaga:

«El català sent tothora al seu dedins formes implícites que demanem matèria en la qual pendre forma per tal de passar així del pensament a l'espai. D'això, cert sentit de l'ordre que ha induït a molts—i a no pocs catalans entre ells—a veure en Catalunya una mena d'illot espiritual de França dins d'Espanya. Però l'ordre francès procedeix d'una ment lògica, mentre el català brolla d'un sentit plàstic. L'ordre francès pot expressar-se sobre el paper, és successiu i de dos dimensions. L'ordre català requereix matèria sòlida, de tres dimensions, i és instantani com el sentit de dalt i baix, d'anvers i revers, de cimera, cos i pedestal, de simetria, i el més misteriós de tots, el que guia l'ordenament dels objectes inútils que es posen sobre la xemeneia.

No obstant, aquest sentit de l'ordre, més plàstic que lògic, fa de Catalunya el país pont entre l'Europa i la resta d'Espanya.

«Catalunya vol recórrer la senda del progrés. Deixa a Castella l'eternitat i s'accontenta amb el temps, i en particular amb el temps tal i com es manifesta en els varis objectes de la vida quotidiana. L'espanyol mediterrani no té res d'ascètic. Sent l'alegria de viure, i viu. No cerca els alts cims de l'especulació, i troba prous motius de goig intel·lectual a les valls més accessibles. Veu els espectacles naturals precisament com a espectacles, no com a símbols de més alta i fonda significació, sinó tan sols com objectes de la forma i la color dels quals l'atrauen a bastament. El català és sensual.»

DOS MANIFESTOS GALLECS.

Dos manifestos gallecs han arribat a la redacció de *LA REVISTA*. L'un d'ells, el que signen Alvaro Cabreiro i Manoel-Antonio, és d'una estridència juvenil. És una crida a la joventut intel·lectual de Galícia, perquè deixi els camins fressats i s'encari amb les noves rutes. L'altre, de més significació política és el que les «Irmandades de Fala» dirigeixen a les «mocedades nacionalistas da España e de Portugal». A propòsit d'aquest manifest, reproduïrem el comentari de Tomàs Garcés aparegut a l'*Alt Empordà*, de Figueres, del 19 de l'actual:

«Les «Irmandades da Fala» de Galícia acaben de publicar un manifest convocant totes les joventuts nacionalistes d'Ibèria a una Assemblea. Amb la veu clara i inexperta dels nacionalistes gallecs ressuscita l'ideal de una gran Espanya confederada. Aspirem, diuen, a «crear la futura Ibèria, que serà una confederació orgànica de pobles lliures i democràtics, «volem reintegrar-nos a la civilització europea de la qual ens ha tingut separats l'Estat espanyol».

I criden als germans de les altres terres esclavitzades sota el mateix jou i als del Portugal consanguini, per tal de reunir-los en Assemblea i crear una organització i un desig comuns.

Fóra impropri demanar als nuclis galleguistes d'ara una puresa mística nacionalista, un patriotisme a ultrança que els fes abandonar tot panorama confederatiu. El nacionalisme gallec està passant un període d'indecisió en què les doctrines són vagues i divergents. Del l'iberisme de les «Irmandades da Fala» estructurat per J. V. Viçeira, a l'atlantisme de Vicente Risco, quant de marge no hi ha! Sembla, però, que, potser per raons de proselitisme, la primera tendència domina. El primer acte important que prepara és l'Assemblea de Joventuts.

Si aquest moviment iberista correspon a la intensitat de la renaixença gallega, no s'esdevé el mateix en les terres que com Catalunya fa més anys que lluiten per les seves reivindicacions i han pogut patir un major nombre d'experiències. No s'enganyin els nacionalistes gallecs: la joventut catalana és independentista, abans que tot. L'impuls que ens farà moure no serà un ideal de confederació, sinó una avidesa sense límits de llibertat. Això no vol dir que entre les joventuts catalanes no es cregui en la possibilitat o en la conveniència d'uns Estats Units d'Ibèria. També hi ha nuclis importantíssims que es daleixen per una Federació Occitana i d'altres que voldrien aliances i pactes amb diverses nacions afins. Però l'estel que ens guia no és el d'un gran aplegament de pobles, és el de la llibertat nacional de Catalunya.

Què farien les nostres joventuts en l'Assemblea a què Galícia ens convidi? Potser la veu llur fóra la única discordant. Dirien com s'ha mort aquella il·lusió que va promoure la solidaritat i les campanyes autonòmiques del 17 i del 18. I dirien que més val així, perquè fent desaparèixer aquells lligams que condicionaven la nostra vida de poble lliure, se'ns ofereixen totes les possibilitats i esperances d'una nació independent.

Es precisament aquest creixent desig de llibertat que ens ha dut a estimar amb passió tots els pobles oprimos. Ja

saben els nacionalistes gallecs com entre nosaltres hem propagat el seu moviment patriòtic i hem fet conèixer els seus poetes i tota la seva vida nacional. Però aquest afecte a Galícia poc que vol dir iberisme. Vol dir amor a tots els pobles oprimos, que no és el mateix.

Si les Joventuts Nacionalistes de Catalunya acuden a l'Assemblea, serà per afirmar la fe en els seus propis destins nacionals i per expressar la simpatia profunda amb què veu la lluita dels altres pobles de la Península. Però també per a negar el mite d'Ibèria que tants anys ha retrassat el nostre triomf i per a dir davant de tots que només el nom de Catalunya farà que ens encarem amb el pervindre.»

PEDRELL.

Venerable i gentil. Gràvid de soledat qualitativa, no li fou mai bona companyia la banalitat del seu temps. I ell, feturós de comunicació espiritual, fou l'amic dels joves amb una admirable certesa d'immortalitat.

LA NOSTRA ACTUALITAT.

No contaminada ni uniformada per cap agència d'informació centralista, la nostra actualitat està lliure dels equívocs del bilingüisme espiritual i material.

Per això pot constituir-la qualsevol dels articles que reproduïm de *La Publicitat* i que mantenen conviccions que de sempre hem defensat els amics de *LA REVISTA*.

GAZIEL O L'ESCEPTICISME

Gaziel, el director de «La Vanguardia», ha publicat en la secció setmanal que té a son càrrec en aquell quotidià dos articles que mereixen comentari: en primer lloc, per ésser l'autor home de la nostra generació que n'ha compartit totes les inquietuds, totes les aspiracions, tota la formació mental i moral. En segon lloc, pel pes que té en el pensament de la ciutat pel seu indiscutible prestigi d'endegador de l'opinió, i «last not least», perquè està lligat amb llaços d'amistat antiga i cordialíssima amb alguns dels escriptors d'Acció Catalana.

En parlar del nostre setmanari, en anunciar que havíem llançat a les disputes dels homes unes afirmacions doc-

trinals i uns propòsits polítics, ens feia un retrat, en termes molt nobles i amistosos d'excessiva contenció, de mutilació sentimental, de manca de lirisme i de retòrica, d'intel·lectualitat, d'austeritat portades a l'extrem. Enyorava altres hores del catalanisme, tan plenes d'esperança i tan fecundes en símbols i en imatges, en noms plens de prestigi i en vibracions extremes, compartides d'una fàison unànime per tota la comunitat civil.

Vuit dies més tard, i tractant d'un altre problema, acusa a un dels caps visibles del sindicalisme del defecte contrari: de sobra de retòrica i de lirisme, d'inanitat ideològica, d'absència de tota mesura, i adhuc d'aquella mínima percepció de realitats que és necessària per a una acció que no sigui mera agitació sense finalitat.

El resultat és—implícit—però llegible entre ratlles amb tota claredat, un pronòstic de fracàs per a les dues forces.

Per una reacció natural en tot llegidor, un cop emancipats de la força de convicció tan suggestiva i encomandada del director de «La Vanguardia», ens hem esforçat a cercar una explicació a aquests articles. I creiem sincerament haver-la trobada en el temperament crític, en l'essencial escèpticisme del distingit escriptor. Així s'explicaria una mica que en presència de sentimentals i anti-sentimentals, en presència dels que viuen de l'acció i dels que viuen del pensament, en presència dels que tot ho esperen de la força i dels que tot ho esperen de les idees, adopti una mateixa posició.

Aquesta posició podria tanmateix ésser la bona. I això ens obliga a intentar en dues ratlles una crítica de l'escèpticisme polític. La tesi de l'escèptic, és la lliçó de Candide. Després d'afirmar l'optimisme còsmic inlassablement, després de sofrir totes les calamitats, Candide acaba retirant-se a conrear son jardí. Unicament que és permès dubtar un xic de si les coses són ben bé com Voltaire ens explica, i si les afirmacions filosòfiques de Candide, i els seus sofriments són inútils totalment. La polidesa meravellosa de l'estil volterrià, la seva luciditat i art de simplificació, amaguen un bon xic la plitud del seu pessimisme. Proporcions guardades, hi ha també en el nostre Gaziell infinitament major traça literària i gràcia en destacar allò que la realitat li ofereix, apte per a afirmar-hi son escèpticisme, que visió exacta, i sobretot completa, de la realitat.

I la prova la suministra un argument «ad hominem», que escrivim sense temor per l'amistat personal que ens uneix amb Gaziell. Els seus articles contenen més concessions a la imaginació del públic que els nostres: tenen, en canvi, més elements intel·lectuals. de crítica i valoració, que les peroracions sindicalistes. Però com que l'escèptic no demana solidaritat, ni correspondència, dels restants esperits, la influència que de moment exerceix en l'opinió és perduda. Els llegidors de «La Vanguardia» han compartit, més exactament, hem compartit, la crítica de Gaziell, però tots sabem que, no gens menys, les afirmacions per ell criticades tenen un dinamisme profund. ressonen a homogeneïtat de la consciència col·lectiva que no passaran, tan depres-

sa com el remoli d'assentiment que ha fet l'opinió a l'entorn dels articles publicats a «La Vanguardia». No creiem pas massa en les manifestacions agudes i episòdiques de l'opinió, en el sufragi, p. e., però és evident que com a índex tenen el seu valor. I ningú no dubtarà que sense cap mitjà d'organització externa, com avui estan les coses, Acció Catalana i el sindicalisme, posats a obrar, aglutinarrien més voluntats que l'escèpticisme. Proves n'ha donades amb la seva formidable difusió i els seus mitjans econòmics no igualats potser a Espanya i, malgrat això, el seu nul domini damunt l'opinió, el diari que dirigeix Gaziell.

Per acabar. Compartim amb el nostre amic la convicció que per assolir un èxit immediat, el setmanari d'Acció Catalana havia d'ésser més popular, que pateix una mica de tancament, d'allunyat de les realitats immediates que apassionen i empenyen a l'èxit. Potser estem un xic massa per damunt de la baralla i correm perill d'ésser oblidats en algun moment. Però aquell tot era necessari: l'exigien la continuïtat, la puresa del pensament polític. Cal abans de tot assegurar i segellar un nucli prou poderós de voluntats catalanes.

Avui, amb un instrument més adequat, podem baixar a les discussions immediates, comprometre'ns en qüestions de moment, seguir la tasca més fàcil, però menys fecunda, de registrar i menar els moviments d'agitació popular. I adhuc en aquesta tasca més ens estimariem no ésser arrossegats per remolins de passió, per interessos massa quotidians. Sabem per la comparació kantiana de l'ocell que tingués consciència de la resistència de l'aire on se sosté, que en el buit no es pot pas volar, però aspirem a no ésser sostinguts per les corrents passatgeres de l'opinió, sinó per la força constant d'un sentiment i una doctrina nacionals.

Res per tant, de fàcil retòrica, de il·lusions sense base, de messianisme condemnat a la ruïna; però tampoc escèpticisme, ni perjudici de fracàs. No deixar que la vida corri pesadament sense ésser influïda per un alt criteri polític, però tampoc deixar que el contingent i quotidià, les engúries i els èxits de l'hora arrossequin una i cent vegades les afirmacions del programa ideal. Esperar, obrant a cada moment, sense una preocupació excessiva de l'èxit immediat o personal. En aquesta tasca estem assistits per tots els grans homes de tots els nacionalismes. I, com a antídote, contra la natural caiguda a l'escèpticisme que en tothom suscita el mer passar dels treballs i dels dies, repetim un cop més les paraules de Maurras: Je comprends qu'un être isolé n'ayant qu'un cerveau et qu'un cœur qui s'épuise avec une misérable vitesse, se décourage et tout ou tard désespère du lendemain. Mais une race, une nation, sont des substances sensiblement éternelles. Elles disposent d'une réserve inépuisable de pensées, de cœurs et de corps. Une espérance collective ne peut pas être domptée. Chaque touffe tranchée reverdit plus forte et plus belle. Tout désespoir en politique est une sottise absolue.

FIN ZUHÖRER

ENTRE LA CRITICA I L'IDEAL

—Et creus un home d'activitat mental i ets presoner de la fatiga de la impaciència i del frenesi de la inconstància. El retorn de l'endèriament contra l'ordre de les coses et fa una mena d'Adolf de la cultura, més digne de pietat que l'Adolf novelesc de la passió.

Això digué l'un dels amics, content que l'altre, pel gust d'escoltar-lo, deixés el regirament de llibres a qu'es aplicava sense major esment d'altres punts que la conversa havia tocat.

Ara, escoltant, semblava una mica encerclat per la ràpida definició amb que el company l'atacava i defugint l'intent de la defensa directa remarcà només amb imposada volubilitat:

—Ja pots estar content després de dir el teu mot d'enginy d'avui. Això de l'Adolf de la cultura no sabria desplaure'm gaire.

—T'enganyes—replicà l'altre,—millor dit: vols enganyar-te. El mal és teu i de molts dels companys del nostre temps. Potser jo també n'estic una mica castigat. Ens hem format accentuant la sensibilitat i a l'ensens l'egoisme dels nostres esperits. Hem volgut fer el tast de totes les llepolies de l'ànima, i en l'exercici de la ment entosudíem la il·lusió de les nostres vanitats, com en una aventura de la qual tornàvem sempre decebuts però no aquietats.

—Veig que realment, t'apliques de bona fe a caracteritzar com un passional sensible el nou Adolf de la cultura—ironitzà el qui en el bon ordre de la conversa feia d'oient.

I l'altre:

—No podràs desmentir amb displicències picades de malícia les meves afirmacions. Et traeix, ens traeix, cada vegada que volem mundanitzar els nostres cerebralismes, aquesta voluntat de desfigurar-nos. No he dit pas encara, ni gosaria dir-ho, que la nostra manera d'ésser mereixi el blasme total amb que alguns injustament ens condemnem. El vici que cal curar és el de la manca de principis que regulin la nostra activitat. Vull dir que ens manca una moral. Vull dir també que el fet d'explicar-nos no ens justifica...

—I tu què estàs fent ara sinó explicar-te per via d'anàlisi?—interrompé, aquesta vegada amb vivacitat, l'escoltaire. I fou ell qui seguí parlant, movent alhora les paraules i el gest i regirant els llibres que disposava en dos pilots amb aire de separar els bons dels dolents.

—Veus? Estic fallant el gran debat que ha mogut la nostra generació fins aquestes darreres dies. Em sinceraré afirmant que de si les idees o els fets governen el món, m'interessa en definitiva, per damunt de les idees i dels fets, això que tu anomenaves una moral. M'interessa també no explicar-la massa; i al teu raonament oposo la meua tria de llibres.

—Obeint, però, a la fi, un raonament també.

—Deixa'm dir, i apressem-nos, per entendre'ns, a rectificar la voluntat d'aquella dama del divuité que preferia els raonaments a la raó. Aquesta tria de llibres, que si vols equival a un ordenament de la meua conducta, obeeix una raó. No hi fem doncs raonaments. Bandejo les temptacions que

balden l'intellectualisme: la excepcionalitat de l'orient entre el colorisme pintoresc i la dissolució de la voluntat dins el «res», que el crit dels russos ens ha acostat aquests darrers anys; i l'excepcionalitat de l'occident i la dissecció de la voluntat, entre el monòleg sense solidaritat dels llibres de memòries i l'enterniment orfe de presència dels llibres de records d'infantesa que aquests darrers anys han assenyalat els èxits i les direccions literàries dels millors escriptors i pensadors.

Bandejo les temptacions i separo de mi els llibres que feien reincidents les culpes. Se m'ofegava la voluntat i necessito retrobar la llibertat dels moviments de l'esperit. Posa esment que l'abúlia és cosa antinatural per la poruguesa amb que defuig les formes concretes.

Cal que cerquem la perfecció per arribar a retrobar la nostra forma. Ja veus com torno al que tu anomenaves moral i ja veus també com l'Adolf de la cultura no és tan lluny com podia semblar d'un jove excursionista o d'un ballador de sardanes.

Aquí reposava una mica el diàleg. Valga'm Déu, quin pilot de llibres d'introspecció, destinats a l'oblit, havia deixat el qui darrerament parlava!

Els dos amics estaven tan contents, que no necessitaven dir-se res més. La polidesa justificà, no obstant, aquests mots del qui havia iniciat la conversa:

—Jo feia generals els nostres defectes. Podré fer general, entre els companys del nostre temps, la teva decisió? Dels homes que han convocat una Assemblea per afirmar principis podrà esperar-se'n la fidelitat a una moral? Crec que sí i adverbialment més la meua confiança veure iniciat, entre tots, aquest assaig de col·laboració a una tasca jornalera; aquest esmerçament anònim de la companyia a un treball que sabem quin és i quin abast té, del qual pot resultar-ne una grandesa perquè a la fi ell tot sol comença d'ésser una moral.

J. M. LÓPEZ-PIÓ

EL TERCER CONGRÉS D'EDUCACIÓ MORAL.

Aquesta es la referència que ens en dona un company nostre que assistí a les sessions:

«Aquest Congrés s'ha celebrat a Ginebra, del 28 de juliol al 1er. d'agost, seguint exactament el programa de tasques previst. Algunes observacions cabdals poden fer-se: 1.ª Que els temes proposats no desvetllaren l'interès de les preeminents personalitats internacionals. Hi hagué algunes excepcions, com les de Foerster, Barth, Baden-Powell, però en general les representacions no pogueren qualificar-se d'enternament genuïnes ni significatives. 2.ª Que les notes presentades—ens referim precisament a les de les sessions plenàries—en justificar els fonaments, que en sense voler en les qüestions d'ordre general i deixaven en un pla secundari les que motivaven el Congrés. 3.ª Que en ordre a l'ensenyament de la Història i de la solidaritat social,

apart de les notes de Mlle. Descodres, M. Cousinet i algun altre, molt poc es digué aplicable a l'escola primària. Si es parlà de normes i d'actuacions, més aviat es referiren a ensenyaments de caràcter secundari o superior. 4.ª Que en ordre a l'ensenyament de la història, o bé no existia la indispensable compenetració de lèxic quan es parlava de nacionalisme o internacionalisme, o bé mancava sinceritat, o bé el pensament orientador no era en general prou clar ni definit. 5.ª Que el tema «Solidaritat social»—que en el fons vol ésser la qüestió obrera—resultà enterament esfumat. La mateixa timidesa i imprecisió del títol caracteritzà el poc que es feu sobre el mateix.

Les tasques del Congrés foren molt intenses i les memòries i comunicacions llargament discutides. La representació catalana hi prengué una part molt activa. Demés de la Memòria de D. Pau Vila, llegida i discutida en sessió plenària a l'Hotel de la Societat de Nacions, es llegiren tres comunicacions: una sobre la castedat i la solidaritat social, de D. Ramon Rucabado; una altra sobre unes bases de moral universal, llegida pel seu autor D. Lluís Nicolau d'Oliver, i una tercera sobre l'obra de cultura de l'Ajuntament de Barcelona, que comunicà personalment don Martí Esteve. Apart de la intervenció que tingueren la majoria dels representants catalans en les sessions parcials, D. Alexandre Gali presentà en la primera sessió plenària una objecció a la nota del distingit pensador alemany, Fr.-W. Foerster.*

Del *Bulletí dels Mestres* que publica el Consell de Pedagogia de la Mancomunitat, reproduïm el següent comentari:

«L'Educació i la pau.—En el III Congrés d'Educació Moral, de Ginebra, molt poques coses han quedat aclarides. Fora del cant sentimental de pau, que no deixa de ressonar per ningú, podríem dir que cap idea pràctica i realitzable ha il·luminat els esperits. Nosaltres creuríem que potser no era Ginebra el lloc indicat per celebrar un Congrés d'aquesta índole. Potser de Ginebra i de l'ambient suís n'està massa lluny l'angoixa que avui somem i agita profundament la vida moderna.

Una afirmació, però, ha sobresortit rotunda, filla de la celebració mateixa del Congrés: és l'afirmació que la pau del món és única i fonamentalment un problema d'educació. Cal només analitzar què vol dir el mot educació per a comprendre l'abast d'aquesta afirmació. La pau del món no s'assolirà mai amb mutilacions de cap mena, ni amb atenuacions de característiques, ni amb cap anul·lació de personalitat. Tot el que sigui pensar en procediments així, és cosa absolutament utòpica. No voldríem nosaltres referir-nos a qüestions materials de necessitat, d'economia, de dret de viure, que s'aparten en absolut del nostre camp. Nosaltres ens cenyim per complet al fet de l'educació que exigeix precisament que no s'exerceixin mutilacions ni anul·lacions, sinó al contrari, que es fomenti el desplegament de totes les característiques individuals, en les quals es fonamenta el gran i únic tresor de la humanitat.

Heu's aquí l'antinòmia: demanar la pau del món precisament a base d'una cosa que entranya essencialment un estímul de lluita i de competència.

El problema sembla que no tingui solució. Encara que no hagi estat manifestat d'una manera explícita, aquesta contradicció íntima és la que ha perturbat les orientacions que es poguessin donar en el Congrés de Ginebra.

Nosaltres no voldríem tampoc precipitar una solució, però sí creiem que si ha de trobar-se, únicament el fet de l'educació pot proporcionar-la. En l'educació nosaltres hi veiem els dos aspectes: l'aspecte primer de desplegament integral a ultrança, però després un altre aspecte de superació, d'autodomini, de socialització, en fi. Nosaltres creiem que després d'assolida la personalitat ve l'etapa del govern, de l'administració d'aquesta personalitat i és en aquesta esfera on únicament, al nostre judici pot ésser conquerida una pau racional i durable.

La pau doncs és un fet d'educació. Que això sigui proclamat una vegada més, ha de complaure als educadors de tot el món, però no creiem que n'hi hagi prou d'aquesta complaença. Els educadors han de tenir consciència del que això significa. Han de tenir consciència del lluny que s'està d'arribar a una obra definitiva. L'afirmació que entranya el Congrés de Ginebra no és cosa nova: tots els segles l'han feta i fins ara el que s'ha pogut realitzar ha estat un alçaprem ben minç. Que no ens descansi el pronunciar simplement els mots: educació i pau. Tinguem en compte que la lluita és gran i que si l'escola és en aquesta lluita un factor ben important, resulta ben petit encara davant la colossal empresa.*

Ens plau de publicar les comunicacions d'En Ramon Rucabado i d'En Pau Vila, i la resposta de l'Alexandre Gali al raport de M. Foerster. En un altre número publicarem la comunicació d'En Lluís Nicolau d'Oliver:

La idea de solidaritat i l'educació de la castedat.

Quan hom veu que l'ensenyament actual de la castedat apareix tant imbuït de pragmatisme individualista, hom s'admira de que el principi de solidaritat no sigui invocat més sovint, en l'esfera on la interdependència dels éssers humans és més esclatant perquè es tracta del curs recte o tort del sentiment sobirà que ens lliga estrets amb nostres semblants: l'amor.

Predica hom la castedat per a ésser purs, per a ésser forts, per a ésser virils. No n'hi ha prou. Cal esguardar també, i d'una manera força més energica que fins ara, que la castedat ha d'ésser oi més predicada per a no causar dany al pròxim, per a no vulnerar o no ferir seriósament a la societat humana.

Res més antisocial que el desordre sexual. Molt més perillosa que la mateixa guerra, la disbauxa ha d'ésser mirada i mostrada com essent la violència pitjor contra la solidaritat. Propaga de fet i fins a l'íntim fons biològic la destrucció de l'especie,

sembla en la sang gèrmens de degeneració, fa a l'home malalt, perjudicial i gravós per la col·lectivitat, ataca la dignitat de la dona, triomfa a costes de centenars de milers de desgraciades, enfaneix a bestret les generacions futures.

Hi ha encara altres aspectes poc estudiats, baix els quals la violació de la llei moral de castedat viola la solidaritat humana. Són la desviació i enduriment dels sentiments, els errors intel·lectuals que segueixen gaire bé sempre a la incontinència, la font de perturbació social que el vici fa brollar en l'individu, tornant-lo incapaç per a realitzar, i fins per a comprendre i tot, els deures de la justícia social.

El precepte religiós recordant que la castedat és una llei dictada per Déu, comprèn la universalitat d'aspectes, individuals i col·lectius, per els quals aquesta virtut ens apareix com el sosteniment més ferm de la solidaritat humana.—R. RUCABADO.

L'internacionalisme i el nacionalisme en l'ensenyament de la història

Davant els estralls de les lluites entre els pobles, la generositat del cor dugué a molts homes a pensar en un agermanament per damunt de les fronteres.

Partits polítics i socials s'han afiliat aquesta noble idea i l'han escampada arreu; institucions humanitàries n'han fet la base de llur missió.

Si la idea civil de fraternització humana és relativament moderna, la idea religiosa del mateix concepte és quasi doblement milenària. Jesucrist la predicà sota el cel lluminós de Galilea, fent saber que tots els homes són fills de Déu; els apòstols la sembraren pel món conegut i el Cristianisme ha dut la bona nova a totes les terres i a totes les races.

Però, ni la paraula divina, ni els conceptes humans, han pogut entretenir suficientment l'amor per damunt les fronteres: la darrera guerra ensorrà totes les il·lusions que els homes de bona voluntat posaven en el manteniment de la pau del món, i les conseqüències d'aquesta lluita, de proporcions mai vistes, han abocat el pessimisme als esperançats d'ahir.

Es l'hora dramàtica d'una reeducació dels homes i dels pobles. Tots els factors hàbils per a una renovació humana han d'entrar-hi en acció. El verb evangèlic amb noves tocs haurà de trasbalsar el cor i el cervell de les gents per a agermanar-les. Mes aquesta és tasca que pertoca als ministres del Senyor.

El nostre tribut ha d'ésser el realitzar una educació moral que, a base dels imperatius naturals, ablaneixi la naturalesa humana, facilitant i ajudant a l'acció religiosa.

Molts són els sentiments que s'oposen a la confraternització; diverses les accions socials i individuals que poden endegar-los o esmortir-los, segons les seves arrels o les seves característiques.

Però, entre tots ells, aquell que cau més de ple dins l'ensenyament de la

Història, i que s'enfronta dreturament per la seva pròpia naturalesa amb els ideals internacionalistes, és el sentiment natural de nacionalitat.

En parlar de sentiment natural de nacionalitat s'entén aquest lligam que s'estableix entre l'ésser humà on ha nascut i s'ha fet home, fisonomia per la convergència sobre el seu cos i la seva ànima de tots els elements físics de l'ambient geogràfic i de tots els factors humans que en el passat hi han acumulat, enfortits per l'herència fisiològica familiar, i sublimats per una llengua i per una cultura pròpies.

Un Estat pot circumscriure's en els termens d'una nacionalitat natural o en pot incloure més d'una.

Aquest darrer cas, avui per avui, és el corrent. Per això, les nacionalitats resten confoses i desateses, entretant, sota la carcassa política dels grans Estats moderns; en el qual rau, al nostre jutj, una de les causes que comprometen l'eficiència de l'internacionalisme.

Demés, la concepció estatal, generalment imperialista, agavelladora de terres, sense mirament als drets naturals de les nacionalitats, fomentadora de tota llei d'ambicions de domini, és causa que s'oposa a la fraternitat humana.

La constitució dels Estats, a base d'una nacionalitat o d'una federació de nacionalitats, els donaria un contingut natural i moral alhora, i formarien, per tant, un continent equitatiu, just, agermanable fàcilment als altres Estats, i factor, per consegüent, d'un agermanament humà. L'imperialisme i el centralisme dels Estats són els enemics irreconciliables d'un veritable internacionalisme.

Les nacionalitats, com a fets naturals, són vivents, són evolutives, són variables. Poden minvar o créixer en extensió i en població, poden també desplaçar-se ençà o enllà, mogudes i estimulades per variants en els factors constituents. Però en llur mobilitat i en llur evolució hi ha l'essència de la realitat pròpia. Naturalment, aquesta variabilitat és lenta, secular quasi sempre, i, per tant, fent-hi esment, adaptable.

A través de l'organització política actual, les nacionalitats naturals prenen diferents graus de manifestació. Unes, resten sumotes dins els grans Estats, i es preparen instintivament per a llur evidència; altres, les desfetes de la guerra les han fet aparèixer sobre la carta d'Europa formant petits Estats. Algunes lluiten iradament per tal d'assolir llur reconeixement. I n'hi ha en gestació en el si dels pobles rerasagats dins de la Història.

Així, tard o aviat, totes les nacionalitats possibles en el món, les reconegudes i les no deslliurades en cara, portades de llur funció natural i lògica de remarcar la seva personalitat i de conquerir llur llibertat, pertorbaran en una forma o altra la nau mundial, si no se'ls fressa el camí que les porti al propi govern.

Per això, les nacionalitats desateses han produït no solament lluites civils, sinó que també han encès directament o indirecta guerres entre Estats. La Història n'està plena d'exemples. L'última guerra es va preparar per una lluita de nacionalitats als Balcans, s'abrandà amb el callu de les irredentes

i va acabar alliberant-ne, més o menys, algunes.

Essent, com són, les nacionalitats naturals no reconegudes, promotores de diferències entre les nacions i dins de les nacions, per treballar per la pau universal caldrà desvetllar les adormides, ajudar a les conscients de si mateixes en llur alliberació i predicar arreu el dret que tenen els pobles naturals a governar-se a si mateixos.

Es aquest un deure moral, si es vol treballar per l'amor entre els homes; puix no hi haurà pau possible per damunt de les fronteres, mentre aquestes siguin cledes que empresonin contra el seu voler els pobles.

Els ideals de l'internacionalisme, per a ésser positius, s'han de basar, doncs en el reconeixement dels ideals nacionalistes. El nacionalisme és la base d'un internacionalisme realista i moral, car la llibertat dels pobles és la base indispensable per a la germanor dels pobles. «Nacionalisme i internacionalisme» ha d'ésser, doncs, el lema de tots els homes de bona voluntat que vulguin treballar per la fraternitat humana.

En certa manera, sols s'han assenyalat fins aquí els deures dels homes devers el nacionalisme i l'internacionalisme, però, no s'ha dit concretament res en quant als deures dels pobles pel ressorgiment i manteniment de llur nacionalitat i llur aportació per a una germanor internacional.

Els nuclis humans que senten en si un esperit nacional, tenen el deure de concentrar-se i d'estudiar-se per a manifestar-se com a nacionalitat. «Concèntrate a tu mateix» ha d'ésser el crit despertador i guaiador d'homes i de pobles.

Un poble s'ha d'esforçar a ésser ell mateix, despullant-se de tota llei de vestidures i superposicions que li hagin estat imposades. Ha de fer-ho per a retrobar la pròpia personalitat i ha de fer-ho, també, per a aportar la seva col·laboració particular a l'obra universal.

En el tresor del saber del món, les obres de l'art universal són les més nacionalistes, les que millor transparenten l'ànima d'un poble a través d'un autor nacional. Fins la ciència, dins la seva universalitat, pren característiques diferencials a través d'uns pobles o d'uns altres.

Poques són, ara com ara, les nacionalitats naturals, la personalitat col·lectiva de les quals sigui reconeguda i es trobin en possessió dels atributs de la pròpia sobirania.

Per les nacionalitats irredemptes, cal convenir que la finalitat primera de l'ensenyament de la Història no pot ésser exactament la mateixa que per aquelles altres, que ja tenen resolta llur independència, llur llibertat.

Així com per aquests l'estudi de les nacionalitats reconegudes i de les renaixents, juntament amb l'estudi de la civilització humana i de l'aportació pròpia, podrà ocupar bona part en el programa de l'assignatura, en canvi, per a aquelles nacionalitats encara subjectes al poder d'una altra nació, i, per tant, ofegades i descaracteritzades, l'estudi de les pròpies característiques ha d'ésser la finalitat primera dels estudis històrics, perquè cal in-

filtrar la reconeixença de la personalitat nacional en la pensa i en el cor de les noves generacions d'una manera imborrable, però també emotiva i conscient.

Per a arribar al coneixement propi, a través dels ensenyaments històrics, en els pobles dominats, cal, abans que tot, bandejar del concepte corrent interpretacions que l'Estat dominador ha escampat per mitjà de l'ensenyament oficial, de la colonització lenta, de la imposició de la seva llengua i de la seva història, a voltes a través dels segles.

Es un treball de desbrossament!

De manera que és indispensable que a l'Escola, el mestre desfaci els conceptes partidistes dels dominadors i que hi oposi la veritat històrica objectiva, favorable, per raó natural, al poble dominat, però subratllant la subjectivament, perquè apassioni, amb un sentit de justícia i d'alliberació, les noves generacions.

El sentiment de la pròpia nacionalitat serà reforçat amb el coneixement de les altres nacionalitats atudes o ja alliberades, fent veure el món a través de la Història i la Geografia, per sota la disfressa actual dels imperialismes estatistes, tal com podria ésser de variat si els grups humans homogenis fossin mestres dels seus destins, i els aventatges que això reportaria a la pau dels pobles.

Per contrapropòs, hom posarà de relleu els mòbils egoistes dels Estats centralistes i imperialistes d'avui i el mal que fan al desenrotllament de les iniciatives humanes, i com el seu afany de domini és causa de les guerres que han trasbalsat en món en aquests temps i el trasbalsen encara.

I en conclusió, hom ensenyarà el respecte a totes les agrupacions nacionals lliurement constituïdes i de les seves llibertats, i fomentarà l'esperit de solidaritat vers tots els pobles irredeemts.

Això serà ja l'inici d'un ver internacionalisme, d'un internacionalisme realista i moral, que, demés, serà nodrit pel coneixement de les aportacions civilitzadores i racials que en el transcurs de la Història nacional, altres pobles i altres races han realitzat sobre la terra pàtria, i per l'estudi dels intercanvis espirituals i comercials que avui relliguen un poble amb tota la Humanitat l'alumne comprendrà que el nostre agraïment i la nostra simpatia s'han d'adreçar a tots els homes, germans nostres, i que sols per dictats de justícia ens hi poden posar en contra.

Amb el criteri exposat, criteri d'affirmació nacionalista i internacionalista, ara, en l'ensenyament de la Història, ara, per acabar es pot asse-

nyalar a grans trets la manera de programitzar aquesta assignatura en les nacionalitats dominades per altres, les quals per les raons primàries exposades són les que més deuen interessar-nos. I ho faré, per ésser més concret, pensant en la meua pàtria, Catalunya, la història de la qual m'és millor coneguda que la de cap altre poble:

Esboç de programa d'història en una nacionalitat dominada.—La Vida dels homes prehistòrics: troballes i probables corrents civilitzadores que alluïren al país.

Les primeres manifestacions històriques autònomes.

Les aportacions civilitzadores d'altres pobles: colonitzadors o conquistadors. Estudi d'aquestes civilitzacions.

Com es va plasmant l'ànima nacional a través de l'evolució històrica i de les lluites.

Primeres manifestacions de la civilització nacional.

Desvetllament d'altres nacionalitats eixides de les invasions medievals.

Relacions internacionals en l'edat mitjana.

Aportació nacional a les manifestacions humanes d'aquells temps.

Esclat de la civilització pròpia i fruits de la mateixa. Estudi social i moral d'aquesta civilització.

Els grans homes-tipus de la raça. Qualitats a imitar i defectes a corregir. Les topades amb les nacionalitats veïnes.

Causas de la decadència i com menaren a la dominació estrangera. Guerres per a la independència.

Atuïment durant el període absolutista.

Influències dels corrents portadors de llibertats polítiques i els corrents centralistes neutralitzadors.

Els avenços en les comunicacions i el trasbals del món: influències nacionals.

La formació dels grans imperis i llur repartiment de la Terra.

El renaixement de l'esperit nacionalista en el món.

L'internacionalisme econòmic, obrerisme y capitalisme: superficialitat ètica del mateix.

La renaixença nacional: enlairament de les valors morals i patriòtiques per arribar a la independència.

La federació de nacionalitats alliberades: assaigs actuals.

La interdependència espiritual i econòmica dels pobles.

El Cristianisme i la seva acció internacional.—PAU VILA.

* *

Resposta al raport de M. Færster

En el raport de M. Færster amb l'esperit del qual no és possible estar

en desacord, hi ha, al meu entendre, una omisió. Si ens guiem per aquest raport hem d'afirmar que una vegada més els pobles adults oblidem als que jo anomenava pobles infants. Existeix una generació en els pobles com en els individus. M. Færster en el seu raport, ens parla de pobles que fa segles no existeixen i en èpoques no tan allunyades podríem encara trobar-ne d'altres. Cal creure, doncs, amb pobles que naixen ara i dels quals els pobles adults no s'adonen, i així mateix cal concebir que aquests pobles naixents porten l'esdevenidor en les seves entranyes, cal desitjar que aquests pobles portin germes nous de cultura pel futur de la humanitat.

No és el nostre desig presentar aquí problemes que no pertocuen al Congrés.

Nosaltres sabem bé que la seva tasca és una altra, però nosaltres creiem que el Congrés ha de procedir d'una manera científica i per tant ha de tenir en compte les realitats. Nosaltres presentem doncs al Congrés aquesta realitat vivent.

Aleshores nosaltres hem de dir al Congrés: aquests pobles infants, com han d'ensenyar la història? Han d'ensenyar-la a la fàula dels pobles adults, no havent encara assolit la seva personalitat? Poden pensar en relacions entre els estats, en una vida intranacional, i cercar posicions internacionals si es troben encara en una etapa en la qual aquestes coses no existeixen per a ells?

No vénen obligats a ensenyar la història d'una manera especial, adequada al seu moment, ja que ells tenen per damunt de tot el dret i el deure de desenrotllar la seva personalitat? Ço és el que exposem al Congrés, esperant una resposta.

EL CENTENARI DE SHELLEY

No cal l'avinentesa d'una data fixa per estimular l'acord de l'activitat espiritual catalana amb els batecs essencials i les curiositats de l'esperit arreu del món. És un costum de la nostra vida cultural d'aquests darrers anys no fer mai papers. Recordem els centenaris del Dant i de Molière, per exemple.

Però també és un costum nostre no esperar les festes oficials per anar mudats i quedar bé.

Ara amb motiu del centenari de Shelley, ens cal recordar la viva incorporació que del poeta anglès ha fet al català el nostre Josep Carner i de la qual, com una cosa normal, donà les primícies anys enrera LA REVISTA.

Obres publicades per la SOCIETAT CATALANA D'EDICIONS

1. Alexandre Plana: <i>Les idees polítiques d'en Valentí Almirall</i>	2.50	25. Pompeius Gener: <i>La Dona mediterrània</i> , aplec de llegendes històriques. Volum I	4.—
2. Prudenci Bertrana: <i>Proses bàrbares</i> (Agotada)	3.50	26. Pompeius Gener: <i>La Dona mediterrània</i> , aplec de llegendes històriques. Volum II	4.—
3. J. Pous i Pagès: <i>La vida y la mort d'en Jordi Fragonals</i>	4.—	27. Raimond Casellas: <i>Etapas estètiques</i> . Pròleg d'Eugeni d'Ors. Volum I	4.50
4. Manuel de Montoliu: <i>Estudis de Literatura catalana</i> . Pròleg de Miquel S. Oliver	3.50	28. Raimond Casellas: <i>Etapas estètiques</i> . Epíleg de Xènius. Volum II	4.50
5. Ramon Turró: <i>Orígens del coneixement</i> . Volum I	3.—	29. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum II	3.50
6. Ramon Turró: <i>Orígens del coneixement</i> . Volum II	3.—	30. Carles Riba: <i>Històries extraordinàries d'Edgar A. Poe</i> , Sèrie II	4.—
7. A. Rovira i Virgili: <i>Història dels moviments nacionalistes</i> . Pròleg de P. Corominas. Primera sèrie	3.50	31. A. Rovira i Virgili: <i>Les valors ideals de la guerra</i>	4.—
8. A. Rovira i Virgili: <i>Història dels moviments nacionalistes</i> . Segona sèrie	3.50	32. Lluís Via Cullita: <i>Poesies</i>	3.50
9. Apeles Mestres: <i>Llibre d'or</i> . Cent cançons populars de diferents països	4.—	33. Miquel S. Oliver: <i>Catalunya en temps de la Revolució francesa</i> . Primera sèrie	4.50
10. F. Pi i Margall: <i>La qüestió de Catalunya</i> . (Escrits i discursos.) Pròleg de Rovira i Virgili, amb una biografia de Pi i Margall ..	2.50	34. Plàcid Vidal: <i>Infinit</i> . Volum I	3.50
11. Cebrià Montoliu: <i>Walt Witman</i> : L'home i sa tasca	3.50	35. Plàcid Vidal: <i>Infinit</i> . Volum II	3.50
12. Ignasi Ribera i Rovira: <i>Contistes portuguesos</i> . Traducció catalana	3.50	36. Ferran Agulló i Vidal: <i>Marines</i>	4.—
13. Alexandre Plana: <i>Antologia de poetes catalans moderns</i>	4.—	37. Joan Pons i Massaveu: <i>Com anàvem dient</i> ..	4.—
14. A. Rovira i Virgili: <i>La nacionalització de Catalunya</i>	2.—	38. A. Rovira i Virgili: <i>Nacionalisme i Federalisme</i>	4.—
15. A. Rovira i Virgili: <i>Història dels moviments nacionalistes</i> . Tercera i última sèrie	3.50	39. Ferran Agulló i Vidal: <i>De tots temps</i> . Poesies	4.—
16. Alfons Maseras: <i>Contistes francesos</i> . Traducció catalana	3.50	40. Alfons Maseras: <i>Contes a Patzar</i>	4.—
17. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum I	2.50	41. Joaquim Riera i Bertran: <i>Faules velles</i>	4.—
18. J. M. López-Picó: <i>Poesies</i>	3.50	42. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum III	4.—
19. Carles Riba: <i>Històries extraordinàries d'Edgar A. Poe</i> . Sèrie I	3.50	43. Manuel Marinello: <i>Contes de reis i de prínceps</i>	4.—
20. A. Rovira i Virgili: <i>Debats sobre el catalanisme</i>	3.—	44. J.M. López-Picó: <i>Poesies</i> (1915-1919)	4.—
21. Prudenci Bertrana: <i>La lloca de la viuda i altres narracions</i>	3.50	45. Captain Morley: <i>La guerra de les nacions</i> . Volum IV	4.—
22. Alexandre Plana: <i>Sol en el llinard</i> . Poesies ..	3.50	46. Alfons Maseras: <i>Interpretacions i motius</i> ..	4.—
23. E. A. Butti: <i>Llucifer</i> . Versió catalana de Joan Fabré i Oliver	3.—	47. Pau Grieria i Cruz: <i>Desferres</i> . Novel·les ..	4.—
24. Carles Soldevila: <i>Plasenteries</i>	3.—	48. Francesc Puig i Alfonso: <i>Curiositats barcelonines</i> . Volum I	4.—
		49. Francesc Puig i Alfonso: <i>Curiositats barcelonines</i> . Volum II	4.—
		50. L. Nicolau d'Oliver: <i>Comentaris</i> . (1915-1917).	4.—
		51. Josep Massó Ventós: <i>Totes les cordes</i>	4.—
		52. Francesc Puig i Alfonso: <i>Curiositats barcelonines</i> . Volum III	4.
		53. Josep Massó Ventós: <i>Ideari de l'Amic</i> . Volum I	—
		54. Alfons Maseras: <i>El Llibre de les hores Cruentes</i>	4.—

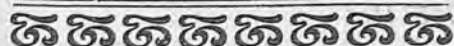
OBRES EN PREPARACIÓ

Perrault (Contes per a infants) Il·lustracions de Torné Esquius
 Del natural... I del meu humor.—Joaquim Ciervo.
 La guerra de les nacions (Vol. V i últim).—Captain Morley.
 Les multituds.—Raimond Casellas
 Els sots feréstecs.—Raimond Casellas.
 El mirall imaginari.—Alexandre Plana
 Ideari de l'Amic (Segon volum) Josep Massó Ventós
 Antologia de poetes portuguesos.—Ignasi Ribera Rovira
 Del país dels tarongers.—Ignasi Ribera Rovira

Diàlegs literaris i altres assaigs de crítica.—Josep Ferran i Mayoral
 Noves faules.—Joaquim Riera i Bertran
 Marines (Segon volum).—Ferran Agulló i Vidal
 Herències (Novel·la).—Maria Domènech de Cañellas
 L'anhel Cantaire (Poesies).—Plàcid Vidal
 Catalunya en temps de la Revolució francesa (Segona sèrie)
 Miquel S. Oliver
 Història de la pintura catalana fins al segle XVIII (Cinc volums).—Raimond Casellas
 Sepulcres històrico-artístics de Catalunya (Dos volums)
 Adolf Alegret

:: ADMINISTRACIÓ: Llibreria Puig i Alfonso, Plaça Nova. — VENDA: A totes les Llibreries ::

TALLER DE JOIERIA

Jaume Mercadé

Passeig de Gràcia, 46 - Telèfon 1373 A

Llibreria Nacional Catalana

GALERIES LAIETANES
GRAN VIA, 613 Telèfon A 4902

ACABA DE SORTIR

JOSEP M. DE SUCRE **L'Ocell Daurat**

POESIES

Publicacions de LA REVISTA Administració, Corts Catalanes, 613

DARRERS LLIBRES PUBLICATS

TRADUCCIONS I FRAGMENTS, de Joaquim Folguera; POESIES, de Ferran Soldevila; ESTUDIS NAPOLEONICS, de Carles Rahola; TERCER LLIBRE DE POEMES, de J. Millàs Raurell; L'ÀNIMA OBERTA, poesies de F. Sitjà.

EN PREMSA

RECULL D'ARTICLES, de R. Benet; ASSAIGS, de J. M. Capdevila.

LIRICS MUNDIALS. — POESIES D'A. CHENIER, trad. de Joan Arús, pròleg de Gabriel Alomar.

VOLUMS D'ART: Torres García i Manolo Hugué.

EN PREPARACIÓ

ALTRES LLIBRES: de J. Salvat-Papasseit, Ildefons Suñol, Gabriel Alomar, Joan Creixells, Manuel Reventós, J. Puig i Ferrater, Ramon Reventós, Antoni Closas, Tomás Garcés, Clementina Arderiu, Francesc Cambó, M. Vidal i Guardiola, Cristòfor de Domènech, Josep Pla, J. M. Junoy, Enric Jardí, J. Estelrich, Carles Soldevila, Ricart Permanyer, J. M. López-Picó, Carles Riba, etc.

EN ESTUDI

ANTOLOGIES POPULARS DE LA REVISTA: Els trobadors catalans, Les cròniques, Els Jocs Florals, etc.

VIATGES, MEMORIES, EPISTOLARIS: Records de Joan Maragall, per Josep Pijoan.

LIRICS MUNDIALS: Leopardi, Rupert Brooke, Goethe.

Edicions **PATRIA**

Subscriviu-vos a la

HISTORIA NACIONAL DE CATALUNYA de n'ANTONI ROVIRA I VIRGILI

Ho podeu fer en les següents llibreries: Verdaguer, Rambla del Mig; Puig i Alfonso, a la Placa Nova; Editorial Poliglota, carrer de Petritxol; Nacional Catalana, Gran-via, 613 i en la nostra direcció: Diputació, 95; telèfon, 157 H.